

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Katedra dějin umění

Bakalářská diplomová práce

**Hlavní oltářní obraz kostela Očišťování Panny Marie
v Dubu nad Moravou**

Student: Jana Rygalová

Vedoucí bakalářské práce: Prof. PhDr. Ladislav Daniel, Ph.D.

Studijní obor: Dějiny výtvarných umění

Ročník: III

Datum zadání bakalářské práce: 25. 5. 2011

Datum odevzdání bakalářské práce: 25. 4. 2012

Olomouc 2012

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a uvedla v ní veškerou literaturu a prameny, ze kterých jsem čerpala.

Ve Věrovanech dne 25. 4. 2012

Jana Rygalová

Děkuji Všem, kteří mi ochotně pomáhali shromažďovat informace k bakalářské práci. Zvláštní dík patří také mé kolegyni Janě Viktorové a mému vedoucímu práce Prof. PhDr. Ladislavu Danielovi, Ph.D. za poskytnutí užitečných rad.

Obsah

Úvod	2 -3
I. Poutní kostel Očišťování Panny Marie v pramenech a literatuře	3-4
II. Historie kostela	5-10
III. Architektura kostela	10-13
IV. Interiér kostela	13-17
V. Josef Stern	17-18
V.I Hlavní oltářní obraz Očišťování Panny Marie	18-24
VI. Barokní boční oltáře – Epištolní strana	
VI.I Oltář sv. Kříže	25
VI.II Oltář sv. Valentina	26
VI.III Oltář sv. Vendelína	26-27
VII. Evangelní strana	
VII.I Oltář sv. Josefa	28
VII.II Oltář sv. Jana Nepomuckého	28-29
VII.III Oltář Anděla Strážce	30-31
VIII. Novodobé boční oltáře	
VIII.I Oltář Panny Marie Růžencové	33
VIII.II Oltář sv. Jana Křtitele	33-34
Závěr	35
Poznámky	36-44
Prameny a literatura	
Summary	
Obrazová příloha	
Anotace	

Úvod

Sakrální malířství druhé poloviny 18. století na Moravě patří společně se sochařstvím a architekturou mezi aktivity olomouckých biskupů jakožto objednavatelů. Olomoučtí biskupové často pocházeli z předních aristokratických rodin, což jim zajišťovalo bohaté vzdělání a cesty do zahraničí. Prakticky všichni udržovali kontakty s vídeňským císařským dvorem, kam zasílali své agenty, kteří je informovali o současném uměleckém dění. Josef Válka ve své stati *Společnost a kultura na Moravě v období baroka* vyjadřuje svou teorii o barokní kultuře tím, že baroko proniká nejen do malířství, sochařství a uměleckých řemesel, ale i do hudby, poezie a dalších uměleckých druhů. Na počátku rozvoje těchto uměleckých druhů na Moravě stojí olomoucký biskup hrabě Karel II. z Lichtensteinu-Castelkorna (1664-1695). Na malířské, sochařské a architektonické výzdobě jeho biskupského sídla v Kroměříži se podíleli přední italscí umělci období settecenta, kteří ovlivnili moravskou tvorbu v pozdějších letech. Z malířské tvorby to byl především Paolo Pagani (1661-1716), který přišel na pozvání olomouckého biskupa roku 1692. Moravu neovlivnili jen Italové, ale i Nizozemci, Rakušané a Němci.¹

Druhá polovina 18. století znamenala pro město Olomouc postupné pronikání osvícenských myšlenek,² avšak mentalita lidí žijících v Olomouci a jeho okolí byla spíše konzervativní a vedla je stále ještě k úmyslům vytvářet v sakrální oblasti něco velkolepého a finančně nákladného.

Městys Dub nad Moravou leží ve vzdálenosti 11 kilometrů jihovýchodně od Olomouce. Tehdejší osada Dub byla ve správě olomouckého biskupství, tudíž měla nejvhodnější předpoklady pro výzdobu, na které se podíleli významní umělci. Především v raném baroku do Olomouce zajížděli italscí sochaři a štukatéři působící ve službách olomouckých děkanů. Později kromě italských vlivů to byly i vlivy z nejbližší Vídně spolu s dalšími uměleckými centry Rakouska a Německa.³ Kostel Očišťování Panny Marie v Dubu nad Moravou vytváří harmonický celek architektury, sochařství a malířství. Cílem práce bylo zpracovat spolupůsobení

všech uměleckých druhů v rámci kostela a spojit je s konkrétními jmény. Hlavní oltář a boční oltáře vytvářejí harmonický soulad, který doplňuje ještě výrazný ikonografický obsah.

I. Poutní kostel Očišťování Panny Marie v pramenech a literatuře

Poutní kostel v Dubu nad Moravou se po architektonické, sochařské a malířské stránce řadí k sakrálním stavbám evropské úrovně, jak dokládají několikanásobné zmínky v monografii *Olomoucké baroko* z roku 2011. Počátky zázračného uzdravování obrazem Panny Marie Dubské zaznamenal Antonín Josef Dresser spisem *Dub za krále stromův vyvolený aneb kázání v Dubě při přenášení zázračného obrazu nejsvětější Rodičky Boží Marie Panny Dubské* z roku 1732. Spolu s ním tuto událost popisuje Josef Antonín Zhaniel o deset let později roku 1742.

Jeden z prvních, kdo zaznamenal kostel jako moravskou památku, byl historik Gregor Wolny, který ve svém mnohosvazkovém spise z roku 1863 v souvislosti s interpretací připomíná již zmíněného dubského faráře a doktora teologie na olomoucké univerzitě Josefa Antonína Zhaniela.⁴ Z autorů publikací a článků zaměřujících se na architektonickou a sochařskou stránku je třeba zmínit Floriana Zapletala a jeho publikaci z roku 1938, kde se zmiňuje o hlavních a bočních oltářích v rámci tvorby Gottfrieda Fritsche (1706-1750), Franze Kohla (1711-1766) a Ondřeje Zahnera (1709-1752), kteří se hlásili k doktríně sochaře Georga Raphaela Donnera (1693-1741).⁵ Později v roce 1960 Miloš Stehlík zveřejnil smlouvy, kvitance a vyúčtování za hlavní oltář v kostele v Dubu nad Moravou. Díky němu je známo, kdo na oltářích pracoval. Malíř Josef Stern vytvořil například hlavní oltářní obraz Očišťování Panny Marie.⁶ Tyto poznatky Miloš Stehlík uveřejnil i v publikaci *Baroko na Moravě a ve Slezsku*, kde je autorem spolu s Ivo Krskem, Josefem Válkou a Zdeňkem Kudělkou. S Milošem Stehlíkem spolupracoval i moravský badatel Bohumil Samek. Spolu se podíleli na mnoha publikacích zabývajících se moravskými

památkami, které později Bohumil Samek shrnul do dvoudílného svazku.⁷ Vynikajícím informačním zdrojem je i sama farní kronika dubského kostela.⁸

V architektuře a plánech půdorysu kostela bádá Rostislav Švácha a zmínil je v příslušném dílu cyklu monografií *Velké dějiny země koruny české*.⁹

Soňa Greplová ve své magisterské diplomové práci na téma *Žáci a následovníci Georga Raphaela Donnera na Moravě* na Katedře dějin umění Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci z roku 2010 navázala na Floriana Zapletala, Miloše Stehlíka a další.

Malíř Josef Stern je zastoupen v několika monografiích jako jedna z nejvýraznějších osobností druhé poloviny 18. století na Moravě. Jedna z prvních pochází od guberniálního rady Jana Petra Cerroniho. Dále následovala charakteristika jeho malby od sochaře Ondřeje Schweigla. Z obou vycházela Michaela Loudová ve své disertační práci *Malíř Josef Stern*, kde se pokusila nastínit rozbor jeho umělecké tvorby v konfrontaci s vlivem malíře Franze Antona Maulbertsche. Disertační práce navázala i na předešlou disertační práci s názvem *Moravské dílo malíře Josefa Sterna* od Ivo Krska z roku 1949. V současné době Michaela Loudová pokračuje v bádání, soustředěném na přípravnou skicu hlavního oltářního obrazu *Očišťování Panny Marie*. Podle získaných informací Michaely Loudové byla skica uveřejněna v aukčním katalogu ve Vídni roku 2009. Projekt byl ukončen v dubnu 2012.

II. Historie kostela

První zmínky o Dubu se dochovaly už od roku 1031. Ve farní kronice se uvádí, že kněžna Jitka, manželka Břetislava I. z rodu Přemyslovců, darovala osadu Dub spolu s jinými pozemky chrámu sv. Petra v Olomouci jako poděkování za pokřtění syna Spytihněva. V některých pramenech jméno tehdejší osady Dub je obsaženo od roku 1141 (František Šigut uvádí rok 1131) jako součást majetku biskupského kostela v Olomouci za biskupa Jindřicha Zdíka.¹⁰ Od roku 1220 se osada Dub stala součástí Olomoucké kapituly spolu se statkem Nenakonice (Bohumil Samek zmiňuje letopočet 1232).¹¹

Na okraji obce je situován poutní kostel Očišťování Panny Marie. V celé České republice není kostel se stejným zasvěcením. Každý rok se zde koná tradiční pouť k uctění zázračného obrazu Panny Marie Dubské, který je vystaven na tabernáklu hlavního oltáře [1].¹²

První kostel stál v obci už v první třetině 15. století a byl pak zničen za husitských válek. Se stavbou nového kostela se začalo v roce 1470, ale k patrociniu nového kostela na kostel Všech Svatých došlo až roku 1586 olomouckým biskupem Stanislavem II. Pavlovským. Od roku 1612 zde působili s přestávkou jezuité a později po vítězství katolických vojsk nad protestanty se opět vracejí do Olomouce a znovu obnovují své koleje. Jezuité přišli do Dubu na žádost olomouckého kapitulního probošta Martina Greifenfelse. V pozdějších letech většina dubských farářů byla vysvěcena na kněze u jezuitů v Olomouci.¹³ V dobách působení jezuitského řádu je doloženo, že za třicetileté války (1618-1648) zabavili Švédové všechny kostelní cennosti. O dva roky později roku 1650 se stal Dub součástí tovačovské pevnosti.

Vznik poutního místa v Dubu provází, podobně jako na jiných poutních místech, zázračná událost. Obrázek Panny Marie s Ježíškem vytvořil podle tradice zaznamenané Antonínem Josefem Dresserem, jistý voják - Jiří Mašlík, který „*svou sprostou rukou tento špatný papírový obrázek vyryl aneb zobrazil a vytiskl, který*

od něho nějaký Matouš Opálka obyvatel nenákonické (již v Pánu odpočívající) koupil a ve své světnici jistý čas měl a svou pobožnost k němu míval. Napotom pak pro větší čest a zvelebení nejsvětější Rodičky Boží ten obrázek nad tu předjmenovanou lípu před neikonickou (sic!) tvrzí stojící zavěsil. A ačkoliv napotom v nějakým čase buďto větrem, aneb jakoukoli příhodou, aneb způsobem tenž obrázek se ztratil, však nicméně zas skrz dívky tehdáž v nenakonickém dvoře sloužící při hledání trávy na trní visící byl nalezen a do předjmenovaného dvora přinesen. Do kteréhožto, když jedenkrát vejš jmenovaný nebožtík Matouš Opálka přišel a tam svůj obrázek spatřil, žádal šafáře, aby mu klenot jeho vrátil, jakž taky to, co žádal, obdržel, vzal svůj obrázek, naň špatný dřevěný rámeček udělal a zas na to místo na lípě zavěsil. Ejhle, stalo se, že napotom v krátkém čase, jak říkajíc, kdo mimo té lípy šel, na kolena padl, ruce a oči k nebi zdvihal a ten obrázek v uctivosti pozdravoval, až k takovej pověsti a vážnosti přišel, že i mnozí neduživí, churaví a nemocní k tomu obrázku schválně přišli a předešlé zdraví prosili a obdrželi...“¹⁴ Událost o zázračném uzdravování se údajně šířila až k doslechu olomouckého biskupského úřadu. Když byli uzdravení tázáni na tento zázračný obrázek, odpovídali: “Ach toto jest ten Obraz, toto jest ta matička Boží, toto jest ta Panenka Maria, která mi v nouzi pomohla, toto jest ta Panna Maria, která mne vyzdravila. Poté počala inkvizice prověřovat zázračná uzdravení [2].¹⁵ Lidé s padoucníci byli zachráněni, namoženost, bolení křížů, bolest zubů, tok krve přes čtrnácte dní trvající zastavily, nebezpečství při porodu a mnoho dalších.“¹⁶ Farní kronika uvádí druhou verzi zázraku a jméno Jiřího Bušlíka, který „jedenkrát vyryl za přispění Božího chatrným rytcem na desku obraz Rodičky Boží v pravo se zářící lunou, v levo se stkvějícím se sluncem, a vtiskuje jej na papír. Jeden z obrázku těch koupil rolník Jiří Opálka z Nenakoníc a ve svém příbytku jej choval.“¹⁷ Stejně jméno je uvedeno i v latinském spise dubského děkana Josefa Antonína Zháněla z roku 1742 „Hvězda na obloze dubské vzešla“. Místo u nenakonické lípy, kde byl obrázek zavěšen, poutníci navštěvovali více než kostel Všetech Svatých. Až roku 1727 dubský kněz P. František Ferdinand Formánek přenesl obrázek ze staré lípy do kostela.¹⁸ Dnes stojí na tomto místě socha anděla od

olomouckého měšťanského sochaře Jana Michaela Scherhaufa (1724-1792) z roku 1762. Anděl drží v levé ruce obrázek a pravou rukou ukazuje směr cesty ke kostelu [3].¹⁹ Objednavatelem byl správce nenakonického dvora Josef Niedermaier, jehož jméno je vytesáno na soklu. František Šigut uvádí, že práci zadal už roku 1737.²⁰

Díky vysokému počtu zázračně uzdravených vydává olomoucký biskup kardinál Wolfgang Hannibal ze Schrattenbachu 19. listopadu 1729 dekret na konzistoř v Kroměříži, v němž potvrzuje zázračnost obrázku. Dne 22. října 1730 prohlásila konzistoř obrázek za zázračný.²¹

Zázračné zobrazení Panny Marie s Ježíškem je rozvrženo do trojúhelníkové kompozice. Madona s Ježíškem zaujímají frontální pohled shlížející na poutníky. Plášť Panny Marie na dřevořezbě zdobí květinový vzor. Panna Maria drží žezlo. Na hlavě má barokní korunu s křížem posázenou drahokamy, uprostřed koruny je zasazen šestiboký červený drahokam. Po stranách barokní korunky je umístěno vpravo slunce a vlevo Měsíc jako symbol Panny („vznešená jako Slunce, krásná jako Měsíc“).²² Ježíšek drží v ruce korunovační jablko a na hlavě má posázenou korunu s kruhovým nimbem. Zlatě jsou kolem krku Panny Marie a Ježíška zdobeny nákrčníky rovněž posázené drahokamy. V dolní části dřevořezby je připevněn zlatý plech s tepaným nápisem SANCTA MARIA. Obrázek byl po umístění doplněn paprscitým zlatým dekorem na rámu se stříbrnými dary kardinála Schrattenbacha a pozdějšími dary poutníků, které se dochovaly.²³ Malé tečky na rukách Panny Marie a Ježíška imitují stigmata, která jsou tu ojedinělá.

Za finanční podpory olomouckého kapitulního děkana Františka Ferdinanda Oedta (1673-1741) byla vystavěna tzv. Mariánská rezidence (dnešní fara v severní části areálu kostela) mezi léty 1731 až 1738. Z jeho iniciativy vzešla i myšlenka výstavby nového kostela Očišťování Panny Marie. Díky jeho donátorskému daru 50 000 zlatých odkazující ve své závěti, se tato myšlenka mohla uskutečnit.²⁴ Dubský kněz P. František Ferdinand Formánek také odůvodňuje v dopise konzistoři, že je nutná výstavba nového kostela pro stále narůstající počet poutníků.²⁵ Podobně jako František Ferdinand Oedt, tak i František Ferdinand Formánek později odkazuje

ve své závěti celý majetek kostelu.²⁶ P. Josef Antonín Zháněl následoval Formánka a aktivně se podílel na stavbě nového kostela. Sám údajně přispěl vysokým obnosem na zhotovení hlavního oltáře spolu s kapitulním děkanem Jiří Jindřichem hrabětem de Mayerswald.²⁷

Architekt Ignác Cyrani z Boleshausu vypracoval plány půdorysu a stavitele Františka Benedikta Kličníka z Brna objednavatelé pověřili vedením stavby [5].²⁸ K vykupování pozemků došlo v roce 1734 a o rok později byl položen základní kámen dovážený z nedaleké tučapské skály.²⁹

Stavba ambitu byla pozastavena kvůli válce o rakouské dědictví. Císařovna Marie Terezie ztrácí Slezsko a Kladsko, které se snaží získat zpět v sedmileté válce (1756-1763). Následkem úmrtí donátorů a v důsledku válečného konfliktu s Pruskem stavba trvala dvacet dva let. Dne 25. července 1756 byl kostel zhruba dokončen kromě bočních oltářů v interiéru. Tentýž den 25. července 1756 došlo k benedikci a 4. října 1761 slavnostní konsekraci. Přenesení obrázku ze starého kostela Všetech Svatých na hlavní oltář nového kostela se konalo až o rok později po jeho dokončení.³⁰

Na jaře 4. května 1782 kostel postihl požár a obě kostelní věže byly zasaženy bleskem. Stavitel Komárek z Tovačova zrestauroval střechu a krov s věžemi, které pak byly nižší a dostaly jiný tvar.³¹

Po nástupu císaře Josefa II. na trůn roku 1780 je církev podrobena státu a panovníkovi, což znamená, že všechny církevní instituce spadají do správy habsburské monarchie. Josef II., kromě toho, že zrušil několik klášterů, které podle jeho názoru neplnily svou funkci, vydává i zákaz konání všech poutí ze dne 21. dubna 1784. Počet poutníků se výrazně zmenšil, často chodily jen rodiny nebo jedinci ze soukromého zájmu. I na Moravské rezidenci fungující jako fara se snížil počet kněží. O dva roky později císař Josef II. prohlásil starý kostel Všetech Svatých za nepotřebný a ten musel být zbořen. Po propuknutí napoleonských válek musela habsburská monarchie finančně podporovat vojsko, tudíž všechno kostelní stříbro bylo ve prospěch monarchie zabaveno. Jedním z důvodů konfiskace byl i státní

bankrot. Po opětovném získání financí byla roku 1840 pod presbytářem vybudována krypta, kde je pochován donátor P. František Ferdinand Formánek.

K upevnění moci církve došlo díky Maxmiliánu Josefu svobodnému pánu Sommerau-Beckovi (1837-1853), který podporoval císařskou rodinu prchající z Vídně v revolučním roce 1848. V prosinci téhož roku abdikoval Ferdinand I. Dobrotivý a na císařský trůn nastoupil František Josef I. (1830-1916). Dubský kostel se stal po roce 1848 součástí nenakonického panství. Později v květnu 1853 se zřítily část klenby nad lodí. Pravděpodobně za to mohly konstrukční chyby architektury kostela.³² Oprava trvala sedm let, byly opraveny dva boční oltáře, lavice a střecha. Dne 12. října 1860 kardinál Bedřich Fürstenberk po dokončení opravy prohlásil kostel na proboštský. Při této příležitosti papež Pius IX. udělil kostelu plnomocné odpustky. Jeho předchůdce papež Klement XIII. roku 1766 pouze „propůjčil“ plnomocné a neplnomocné propustky.³³ V roce 1866 vypukla prusko-rakouská válka, která skončila porážkou rakousko-uherských vojsk. Po střetu obou armád mezi Dubem a Tovačovem byl kostel vyrabován Prusy.

Na památku jubilea zvolení papeže Lva XIII. zorganizoval v roce 1888 probošt Štěpán Palásek sbírku na obnovu hlavního a jednoho bočního oltáře sv. Valentina. Restaurátorské práce byly svěřeny pozlacovači Robertu Hanelovi z Nového Jičína.³⁴ Další novátorské aktivity byly zaměřeny na zbudování mramorového oltáře Panny Marie Růžencové v roce 1895, kterým byl pověřen kamenický mistr Jan Havlásek. O čtyři roky později 1899 byl zbudován pod jižní věží nový oltář v kapli Panny Marie Lurdské. V květnu roku 1900 započaly stavební úpravy kostela, což dokládá půdorys, který byl nakreslen za tímto účelem. Na plánech je uvedeno razítko stavební firmy architekta Václava Wittnera [6].³⁵ Roku 1901 došlo v kostele k zavedení acetylenového osvětlení. Později bylo acetylenové osvětlení vystřídáno elektrickým. S elektrickým osvětlením souvisí i opatření presbytáře dvěma lustry v roce 1914.³⁶

Za první a druhé světové války i v době komunistického režimu poutě nebyly povoleny, ale dnes při obnově náboženských aktivit dochází i od roku 1989 k růstu

významu poutního kostela a k postupnému restaurování proboštského kostela v Dubu nad Moravou, podobně jako je tomu u řady dalších památek.

III. Architektura kostela

Kostel je postaven v klasicizujících intencích období pozdního baroka. Jedná se o jednolodí se zúženým presbytářem půlkruhově zakončeným [7]. Loď ve tvaru obdélníku zakončují na západě dvojvěží s hlavním vstupním portálem uprostřed. Výška lodi je 30 metrů a věže dosahují až k 68 metrům.

Z exteriéru je půlkruhový presbytář obestavěn podélným kvadratickým zdivem v přízemí [8]. Nároží zdiva jsou mírně zaoblená. Presbytář dále vybíhá do půlkruhového ostění. Východní půlkruhové ostění má jedno slepé okno a nad ním je jedno půlkruhové.³⁷ Mezi přízemním kvadratickým zdivem a půlkruhovým presbytářem se nachází ochoz od severní až po jižní stranu kostela, který je obložen střešní krytinou [9]. Balustrádu tohoto ochozu zdobí 28 kamenných soch střídavě osazenými putti s barokními vázami.

Jižní i severní stranu kostela obklopuje v přízemí ambit s arkádami na pilířích. Klenba ambitu je zaklenutá plackou [10]. Na obou stranách jsou dva boční vchody, ale na severní straně je ještě vchod do sakristie. Kvadratická okna umístěná nad arkádovým ochozem prosvětlují ochoz v interiéru. Okna zdobí na okrajích šambrána a jsou opatřena mříží [11]. Půlkruhová okna ve dvou patrech nad sebou pokrývají dále celou loď s presbytářem na severní a jižní straně kostela [12].

Vpravo u presbytáře je umístěna kaple sv. Josefa, z níž se vchází do kaple sv. Terezie. Z kaple sv. Terezie vychází šest oken, dvě jsou slepá a zbývající čtyři vytvářejí dvojice nad sebou. Okna mají kvadratický tvar s jednoduchým dekorem a kovovými mřížemi. Nalevo od presbytáře se nachází předsíň s vchodem do sakristie, která je opatřena stejným počtem oken.

Na západním průčelí kostela se nacházejí dva zadržané vchody a uprostřed hlavní vstupní portál [13]. U vchodů vyčnívá nadpražní římsa, která obkružuje celý

kostel. Zazděné vchody byly patrně východem z podvěžních kaplí. Vstupní portál připomíná portál Arcibiskupského paláce v Praze z roku 1676.³⁸ Pilastry a sloupy jsou vytvořené v kompozitním řádu s mírnou entazí nasazené na sokly. Sokly podpírají kladí, na kterém se nachází imitace balkónu s rokajovou balustrádou. Iluzivní balkón je ohraničen na každé straně volutami. Zdobí jej uprostřed kartuše s erbem Františka Ferdinanda Oedta nad archivoltou. V úrovni portálu lemuje průčelí dlouhá korunní římsa obtahující kostel stejně jako římsa nadpražní.

Fasáda západního průčelí je konvexně a konkávně zvlněná. V Praze toto zvlněné průčelí prezentoval architekt Kryštof Dientzenhofer a později našlo své uplatnění i na Moravě. Průčelí lemuje šest pilastrů s kompozitními hlavicemi. Akantové lístky s mušlemi vytvářejí dekoraci na těchto hlavicích [14]. Prostor mezi pilastry vyplňují dekorativní pásy, které podle Jaroslava Herouta patří do nejranější dekády rokoka.³⁹ Na fasádě lze rozpoznat celkem pět oken s obloučkovým frontonem, z nichž jsou dvě v prvním patře slepá. Uprostřed vyčnívají v nikách neoklasicistní sochy z počátku 20. století. Nad portálem je v edikule osazeno mramorové sousoší svaté Rodiny od sochaře Jana Havláka z roku 1908.⁴⁰ Edikula vybočuje oproti ostatním svým stupňovitějším dekorem s nadokenní římsou a suprafenestrou. Později roku 1932 akademický sochař Josef Hladík z Olomouce doplnil postranní prázdné niky dvěma štukovými sochami českých patronů. Na levé straně je umístěn sv. Václav držící štít a kopí s praporcem. Na protější straně se nachází jeho babička sv. Ludmila.⁴¹ Nad nimi se ve druhém patře tyčí sochy sv. Cyrila a sv. Metoděje z roku 1931.

Střešní štít s dvěma věžemi připomíná konstrukci jezuitského kostela Il Gesú s dvojvěžím. Trojúhelníkový štít s volutovými křídly a věžemi ohraničuje dvoupatrová římsa.⁴² Mezi patry římsy se nacházejí horizontálně seskupené pásy, které dekorují tento ohraničený prostor. Štíty a dvojvěží vertikálně prodlužují pilastry s volutami. Střed štítu doplňuje socha Panny Marie Immaculaty z roku 1908 (František Šigut uvádí rok 1932 a tvorbu Josefa Hladíka) od Jana Havláka navazující na raně barokní skulpturu Jana Jiřího Bendla z fasády jezuitské koleje pražského

Klementina.⁴³ Na vrcholu štítu je uprostřed umístěný dekorovaný štítek s Božím okem. Na stříšce frontony je osazený znak IHS ve zlatém slunečním kotouči. Nápis IHS (Iesus Hominum Salvator) odkazuje na zdejší působiště jezuitského řádu.

Kostelní věže jsou rozděleny do dvou pater. V prvním patře se nacházejí stolice se zvony a v druhém patře věžní hodiny. Původních šest zvonů pocházely z dílny Valeria Oblettera (1717-1782), odlité roku 1760.⁴⁴ Zvony byly zabaveny a zničeny za první světové války. Na obou věžích lze rozeznat trojici slepých oken, pod nimiž je opět imitace rokajové balustrády jako nad hlavním vstupním portálem. Okna ohraničují nadokenní římsy se suprafenestrou. Na věžích ze severu i jihu se nacházejí slepá okna rovněž s nadokenní římsou a suprafenestrou. Nad jedním oknem je okno půlkruhové [15]. Stříšky věží jsou helmicové s lucernami vybíhající dále do makovce, který je omotaný girlandami s křížem. Střecha kostela má sedlový tvar s vikýřem umístěným na jižní straně. Na východní straně vyčnívá sanktusník s lucernou a pozlaceným makovcem. Sanktusník nechal postavit děkan Augustin Kličník roku 1765.⁴⁵ Úplně na kraji střechy je zasazen patriarchální kříž.

Hlavní vstupní brána do kostelního areálu [16] spojuje kostelní faru se západním průčelím kostela [17]. Na levé straně u fary je zeď vstupní brány opatřena oknem s kovovými mřížemi a malými dvířky. Ze strany západního průčelí kostela jsou zamřížovaná okna dvě. Stříška brány je obložena pálenými taškami. Na okrajích střešního štítu vyrovnávají vertikální putti, představující alegorie Jara a Léta [18]. Cyklus doplňují zbývající alegorie Podzimu a Zimy umístěné na faře v roce 1747 [19]. Alegorie pocházejí z dílny olomouckého měšťana, sochaře Ondřeje Zahnera.⁴⁶

Ondřej Zahner (1709 – 1752) jako absolvent vídeňské Akademie získal díky účasti na zakázce sloupu Nejsvětější Trojice popularitu a věhlas.⁴⁷ Typickým rukopisem jeho sochařských děl je především mírné esovitě prohnutí andělských figur a komunikace drapérie s okolním prostředím.⁴⁸ Alegorie čtyř ročních dob vytvořil Zahner kolem čtyřicátých let 18. století, deset let předtím než uzavřel smlouvu na výzdobu interiéru v kostele Očišťování Panny Marie v Dubu

nad Moravou.⁴⁹ Alegorie souvisejí s klasicizujícím stylem sochařů Gottfrieda Fritsche a Franze Kohla. Ondřej Zahner se přiklání ke klasicizujícímu stylu až ke konci své umělecké tvorby. Poprvé přichází do styku s barokním klasicismem už v Holešově, kde se společně s Gottfriedem Fritschem podílel na výzdobě bývalého trinitářského kostela sv. Anny.⁵⁰ Alegorie čtyř ročních dob mají typický zahnerovský výraz tváře, které se podobají Fritschovým putti umístěným v areálu zámku v Buchlovicích.⁵¹ Putti s výraznou drapérií jeví podobnost i s dvojicemi andělů – světloňošů na sloupu Nejsvětější Trojice v Olomouci.

IV. Interiér kostela

Ve výzdobě interiéru převládá kombinace rokokového dekoru s typickou asymetrií [20].

Kamennou podlahu tvoří černé kachle s useknutými rohy, které jsou doplněny bílými kachlemi. Na východě dominuje hlavní oltář umístěný v půlkruhovém závěru protaženého presbytáře.⁵² Hlavní oltář je rozdělen do monumentálního retáblu, dvoupatrového tabernáku a oltářní menzy. Tabernákl je od menzy oddělený kovovou mříží [21]. Kovářské práce v interiéru zastával kovář z Dubu v letech 1743 a 1749.⁵³ Oltářní menza je dnes nová v důsledku reformy druhého vatikánského koncilu. Presbytář obklopuje z obou stran čtveřice pilastrů, mezi nimiž jsou umístěná okna s vitrážemi. Na vitrajích jsou zobrazeni čeští světcí s nápisy donátorů. Např. první vitraj, kterou věnovali manželé Simeon a Barbora Dvořáčkovi roku 1905, znázorňuje sv. Cyrila a sv. Metoděje. Okna prosvětlují dále celý chór, nenesou ale už postavy světců. Pilastry zakončují štukové zlaté kompozitní hlavice s visícími střapci. Spolu s hlavicemi měl všechny práce ve štuku na starosti štukatér Paul Rameli v roce 1741.⁵⁴

Severní epištolní strana kostela u presbytáře umožňuje vstup do předsíně a sakristie. Vstup je zdůrazněn portálem z umělého černého a šedorůžového mramoru. Kombinace šedého a růžového mramoru byla použita i na dolní části

retáblu. Portál se skládá ze soklu nesoucí pilastry a sloupy s mírnou entazí, které zakončují iónské hlavice. Hlavice pak nesou oddělenou supraportu s kartuší. Ze sakristie vede točité kamenné schodiště se vstupem do kazatelny a pak do oratoře s knihovnou, která je opatřena vzácnými tisky.⁵⁵ Při pohledu do oratoře si lze povšimnout stejného dlažebního systému jako v přízemí. Po pravé straně se nacházejí dřevěné stěny, které zakrývají dva výklenky s výhledem do presbytáře. Zábradlí oratoře z černého mramoru je vyplněno kuželkovou balustrádou. Klenba výklenků je obtažena šedorůžovým mramorem a zaklenutí nahoře dekoruje rokaj s boltci, rozvržená do trojúhelníkové koncepce, zakončená dětskou hlavou. Na konci ornamentu visí střapce. Portál ze sakristie nese prostřední výklenek oratoře, který je v dolní části ozdoben rokajovým ornamentem. Další výklenek oratoře blíže k presbytáři pouze imituje balustrádu. V závěru presbytáře dvojici výklenků oratoře doplňuje na epištolní i evangelní straně obloukové okno se stejným pozlacením jako dvojice výklenků oratoře. Po levé straně oratoře vede vchod k ochozu, který byl běžnou stavební záležitostí v poutních kostelech. Ochoz je zaklenutý valenou klenbou s meziklenebními pasy a zdi ochozu zdobí cyklus čtrnácti neoklasicistních obrazů Křížové cesty z roku 1883.⁵⁶

Na protější jižní evangelní straně u hlavního oltáře dominuje stejný portál jako na severní straně. Portál umožňuje vchod do kaple sv. Josefa a kaple sv. Terezie, odkud vychází šest oken.⁵⁷ Z kaple sv. Josefa vede schodiště do oratoře, v nichž jsou umístěné skříňové varhany určené pro hraní na všední dny. Výklenky oratoří jsou opatřeny stejnou výzdobou jako na protější straně. Z oratoře se opět vstupuje do ochozu se stejným zaklenutím jako na severní epištolní straně.

Na zeď epištolní strany naléhá kazatelna s mísovitým tvarem v podnoží, která je vytvořena z šedorůžového mramoru. Okraje kazatelny jsou v dolní části pozlacené. Uprostřed se nachází stříbrná kartuše s ovečkami v pozlaceném kruhu. Kazatelna je obložená červeným štukovým závěsem se zlatými střapci. Stříška kazatelny nahoře je pokryta malými andílky. Na vrcholu stojí anděl se zlatými křídly hrající na trubku. Kazatelna byla zhotovena díky donátorskému daru olomouckého

kupce Karla z Pamespayeru na Kattenburku roku 1759.⁵⁸ Naproti kazatelny je umístěna ve stejné výši křtitelnice ze stejného mramoru a s červeným štukovým závěsem. Ve spodní části se nachází křestní nádoba s vodou. Vrchní část zdobí sochy sv. Jana Křtitele s klečícím Ježíšem Kristem. Zakázkou na kazatelnu s křtitelnicí byl pověřen sochař František Ondřej Hirnle (1726-1773).⁵⁹ Objednavatelem křtitelnice byl farář dubského kostela P. Augustin Kličník roku 1761.

Chór na epištolní a evangelní straně vertikálně prodlužují vysoké pilastry, které mají také funkci opěrných pilířů. Pilastry s pozlacenými kompozitními hlavicemi pomyslně oddělují boční oltáře. Na epištolní straně jsou ve výklencích umístěny boční oltáře sv. Kříže, sv. Valentina, sv. Vendelína a oltář Panny Marie Růžencové. Na evangelní straně se nachází boční oltáře sv. Josefa, sv. Jana Nepomuckého, Anděla Strážného a sv. Jana Křtitele. Boční oltáře zobrazují české patrony spolu s patrony, kteří měli význam pro venkovské obyvatele. Sochařská i malířská tvorba na jednotlivých oltářích spolu navzájem komunikují.

Smlouvu na boční oltáře sepsal olomoucký děkan Gaspar Florentin svobodný pán z Glandorfu s olomouckým sochařem Ondřejem Zahnerem dne 10. dubna 1750 [22].⁶⁰ Ondřej Zahner umírá už roku 1752 a zakázku po jeho smrti přebírá sochař Franz Kohl.⁶¹ Gaspar Florentin roku 1751 pověřuje také mramoráře Jana Markla zhotovením bočních oltářů. Práce ze štuku na bočních oltářích jsou svěřeny opět Paulu Ramelimu, které dokládá stvrzenka za přijetí 3 zlatých na drobné práce v Dubu z 29. května 1756.⁶² K němu se později připojuje štukatér Matěj Ränckl, kterému bylo vyplaceno 1439 zlatých za práce na čtyřech bočních oltářích roku 1757.⁶³ Stolařský mistr Mikuláš Škrabal zmiňuje ve svém výkazu náklady určené na „malé“ oltáře, tudíž je zde doložena i jeho spolupráce.⁶⁴ Pozlacovač Jan Jakub Grinnwaldt (Greinwaldt), který pracoval na oltářích až v závěru jejich tvorby, potvrzuje přijetí 174 zlatých a 24 krejcarů za dodání zlata ke štafírování z let 1755 a 1756.⁶⁵

Pilastry mezi bočními oltáři dále nesou kladí, které vybíhá v náběžný úsek s pozlacenou dekorativní páskou podpírající hlavní římsu. Hlavní římsa nese

valenou klenbu s lunetovými výsečemi, mezi kterými jsou umístěná půlkruhová okna. Klenba u presbytáře má charakter kupolového zakončení.

Boční vstupy do kostela ze severní i jižní strany kostela lemují dvě štukové konzoly nesoucí balkón s rokajovou štukovou balustrádou. Na zábradlí se nacházejí tři rokokové ohnivé vázy. Všechno je okrajově pozlaceno.

Naproti hlavního oltáře je umístěna kruchta s prospektovými varhanami pocházejícími z dílny Jana Výmoly (1722-1785) z Brna [23].⁶⁶ Varhany jsou považovány za třetí nejkrásnější na Moravě a jedná se o dochovaný královský nástroj. Podle Františka Šiguta kanovník Serényi z Kis-Serényi kolem roku 1765 věnoval kostelu „*všechny potřebné hudební nástroje.*“⁶⁷ Tento rod pocházel původně z uherského hraběcího rodu. Rodový erb se vyznačuje především vlnicím se korunovaným hadem, který je umístěný v levém bílém poli [24]. Jan Výmola pracoval na jejich výrobě v roce 1768.⁶⁸ Píšťaly zhotovené ze stříbra, cínu a olova zasadil do dřeva. Varhany se skládají ze tří částí – pozitivu, pedálové soustavy a soustavy hlavní. Pedálová a hlavní soustava naléhá na levou a pravou stranu zdi kůru. Na vrcholu dřevěné konstrukce pedálové a hlavní soustavy sedí putti vymodelované ze štuku a jeden anděl. Putti drží v rukou hudební nástroje a anděl zahalený do drapérie hraje na trubku. Mezi soustavami se nachází vitráž s podobiznou Panny Marie Dubské, kterou objednal probošt Štěpán Palásek roku 1902 [25]. Pod oknem se nachází v pozlacené kartuši erb Serenyiů adorující dva andělé. Varhany s figurální výzdobou tvoří trojúhelníkovou skladbu, kterou na vrcholu zakončují oblaka s hlavami putti ve slunečním kotouči. Hrací stůl je umístěn ve středu kůru. Celý kůr ohraničuje zábradlí s rokajovou balustrádou. Uprostřed zábradlí se nachází pozitiv, na jehož okraji sedí dvojice dřevěných andílků, opatřených bílým povrchem. Každou stranu zábradlí dekoruje trojice bílých rokokových váz s pozlaceným dekorem. Jako materiál varhaní soustavy a celého kůru sloužilo dřevo s polychromií imitující mramor. V přízemí podpírá kruchtu dvojice pískovcových sloupů iónského řádu s mírnou entazí na každé straně. Klenba pod kruchtou je zaklenutá plackou se štukovým dekorem.

V předsíni byly vybudovány dva prostory pro kaple. Po pravé straně se nachází kaple Panny Marie Lurdské se čtvercovým půdorysem a křížovou klenbou. Hlavní oltář kaple je sestaven do podoby jeskyně v Lourdech, kde se malé Bernadetě zjevuje Panna Maria. Oltář utváří souhru červeného a žlutého mramoru. Malé sloupky s kompozitními hlavicemi ohraničují jeskyni s polychromovanou soškou Panny Marie. Původně namísto oltáře Panny Marie Lurdské zde stál oltář sv. Barbory, který byl společně s oltářem sv. Anny přenesen ze starého kostela Všech Svatých.⁶⁹ Původní oltář sv. Anny se nachází v protější kapli se stejnojmenným zasvěcením [27]. Oltář má větší rozměry a je objemnější. Hlavní oltářní obraz zobrazuje Sv. Annu se sv. Jáchymem a Pannou Marii jako malou holčičku, kterou vyučují její rodiče. V roce 1900 byl oltář sv. Barbory odstraněn a nahrazen oltářem Panny Marie Lurdské, který si nechaly objednat sestry Kyšákovy za 450 zlatých.⁷⁰

V. Josef Stern (1716-1775)

Narodil se ve Štýrském Hradci roku 1716 v rodině truhláře Adama Sterna. Pocházel z pěti dětí. Mladší bratr Jan si vybral uměleckou dráhu sochaře a působil též na Moravě. Další bratr Michael byl také malířem.⁷¹ Michaela Loudová zmiňuje, že v mládí působil u dekorátéra, kde se snad naučil první malířské zručnosti a osvojil si práci s barvou. Z rodného Německa později odchází na zkušenou do Itálie, kde na přelomu třicátých a čtyřicátých let 18. století je doložen jeho pobyt v Římě. Zde jej zprvu zasáhla malba radikálního baroka 17. a 18. století. Za doby jeho pobytu v Římě ovládala malířskou tvorbu především jména jako Carlo Maratti, Giuseppe Passeri (1654-1714) a Giuseppe Chiari (1654-1727). Později odešel do Benátek a pak na zkušenou do Neapole. V Benátkách se setkal s tvorbou Giovanniho Battisty Pittoniho, ale ovlivnila jej také tvorba Sebastiana Ricciho.

Po návratu z Benátek je doloženo jeho krátkodobé studium na vídeňské Akademii roku 1744, kde pobýval pouhý jeden rok.⁷² Od roku 1750 začala jeho

malířská tvorba na Moravě, kam byl pozván hrabaty Dietrichsteiny. Zahraniční studium umělců vzbuzovalo obvykle větší zájem objednavatelů.

Jedno z jeho nejranějších děl je zakázka pro hlavní oltář Očišťování Panny Marie v Dubu nad Moravou. Po jeho dokončení dostává roku 1757 zakázku na zhotovení hlavního oltářního obrazu v kostele v Drnholci. Plátno na téma Nejsvětější Trojice se vyznačuje nejen sytými barvami, ale především výraznou světelností, kterou později přenáší do freskové tvorby. Roku 1759 Josefa Sterna povolal olomoucký biskup hrabě Leopold Bedřich z Egkhu do Kroměříže, kde se malíř mohl uplatnit i jako freskař. Na vymalovaném stropu biskupské knihovny v Kroměříži je pozoruhodná Apoteóza donátora Leopolda Bedřicha z Egkhu a biskupa Karla II. z Lichtensteinu-Castelkorna. Josef Stern se zde také setkává s pokračovatelem Paula Trogera Franzem Antonem Maulbertskem (1724-1796), kterého dříve poznal na vídeňské Akademii.⁷³ Paul Troger (1698-1762) ovlivnil nejen Franze Antona Maulbertsche, ale i obecně malířství pozdního baroka na Moravě.⁷⁴ V malířském stylu Paula Trogera se odrážejí rakouské a italské vlivy. Josef Stern později navázal na realistické kompozice Franze Antona Maulbertsche, které maloval až do své smrti roku 1775.⁷⁵

V.I Hlavní oltářní obraz Očišťování Panny Marie

Počínaje rokem 1747 olomoucký kapitulní děkan hrabě Jiří Jindřich de Mayerswald inicioval realizaci hlavního oltáře. Pod retáblem je umístěna na jeho počest pamětní deska v pozlacené kartuši, kde se uvádí: „*Tento oltář dal postavit nejdůstojnější a urozený pán, pan Jiří de Mayerswald, infulovaný dómský prelát v Olomouci, kapitulní děkan, kanovník-senior etc. ke cti a slávě Boha nejlepšího a největšího a ke cti Očišťování Panny Marie roku 1747 [28].*“⁷⁶ Ve skutečnosti byl hlavní oltář dokončený až o deset let později. V konečném vyúčtování za práce na hlavním oltáři generální vikář dubského kostela Jan Jindřich Hoffer, který měl na starosti finanční správu hlavního oltáře, uvádí, že finance byly čerpány „aus der

Mayerswaldischer Cassa.⁷⁷ Po smrti hraběte Mayerswalda převzal patronát nad hlavním oltářem a později i bočních oltářů jeho nástupce generální vikář a olomoucký děkan Gaspar Florentin svobodný pán z Glandorfu. Gaspar Florentin už roku 1748 pověřuje sochaře Gottfrieda Fritsche návrhem a zhotovením sochařské výzdoby na hlavním oltáři.⁷⁸

Gottfried Fritsch přichází do Dubu po dokončení svého později nejznámějšího díla, a to, Černé kaple v Holešově pro Františka Antonína hraběte z Rottalu. Těsně před příchodem do Dubu stihl ještě dokončit sochařskou výzdobu stříleckého hřbitova.⁷⁹ Ve Střílkách tehdy působil budoucí dubský farář Josef Antonín Zháněl, který se zde seznámil s Fritschovou tvorbou. V tomtéž roce 1748 Gaspar Florentin z Glandorfu pověřil již zmíněného kamenického mistra Matěje Ränckla z Kroměříže pracemi na hlavním oltáři. Matěj Ränckl se zavázal, že jako materiál použije cetechovický mramor, který se v té době využíval.⁸⁰ Z uvedených informací vyplývá, že základ retáblu vznikl ještě za Fritschova života. Gottfried Fritsch ve své tvorbě navázal na klasicizující vliv rakouského barokního sochaře Geoga Raphaela Donnera (1693-1741). Na Donnerův vliv navázal i jeho blízký spolupracovník a přítel Franz Kohl. Ten později přejímá veškeré požadavky ve smlouvě, kde se Fritsch zavázal ke zhotovení hlavního oltáře.⁸¹ Donner nebyl učitelem vídeňské Akademie, ale jeho dílny byly proslulé. Fritsch mimo hlavní a boční oltáře navrhl i kazatelnu v hrubých nárysech. Gottfried Fritsch sice uzavřel smlouvu s Franzem Kohlem dne 17. září 1750, ale o oltář se později přel i bratr již zesnulého Gottfrieda Gaspar Fritsch. Po jistých nedorozuměních se však oltáře nakonec ujímá Franz Kohl, který Fritschovy požadavky značně zredukoval.⁸²

Monumentální stavba hlavního oltáře si vyžadovala výpomoc zedníků a stavbu lešení. Zednické práce byly zadány mistrovi Josefu Haubtovi z Vyškova roku 1751. Smlouvu s Josefem Haubtem uzavřel ještě Gaspar Fritsch. Později generální vikář Jan Jindřich Hoffer sepisuje Haubtovi potvrzení přijatých peněz za práce na hlavním oltáři roku 1755.⁸³

Franz Kohl je prohlášen za vedoucího stavby až v červnu roku 1755, z čehož vyplývá, že určitou dobu pracoval pod vedením Gaspara Fritsche [29].⁸⁴ Oltář je vytvořen ne zcela podle smlouvy a Fritschova návrhu. Nachází se zde pouze dva andělé na každé straně a dvě dekorativní vázy.⁸⁵ Štukové práce andělů s vázami vytváří symetrickou kompozici. Miloš Stehlík ve svém článku *Výzdoba hlavního oltáře v Dubu nad Moravou* srovnává Fritschovy andělské figury v Černé kapli v Holešově s Kohlovými anděly na hlavním oltáři.⁸⁶ Oproti Fritschově eleganci a aranžovanosti je Kohl spíše radikálnější. Snaží se o citový atak na diváka. Pozlacená drapérie jen mírně zahaluje základní partie sochy. Vázy původně zhotovil Jan Michael Scherhauf,⁸⁷ který uzavřel smlouvu s Kohlem o drobných pracích na hlavním oltáři v roce 1755 [30].⁸⁸ Kromě váz se ve smlouvě zavázal i k vytvoření velkého rámu na hlavním oltáři v témže roce. V dalších listinách je uvedeno jméno stolařského mistra, již zmíněného Mikuláše Škrabala, který za zhotovení dřevěného rámu a slepého rámu obdržel 25 zlatých.⁸⁹

Oltář je symetricky koncipován na každé straně s trojicí pilastrů a dvojicí sloupů s pozlacenými kompozitními hlavicemi ze štukového materiálu. Jan Jindřich Hoffer vyzval mramoráře Franze Türcka ke zhotovení pilastrů a sloupů z polírovaného dvoubarevného mramoru. Smlouva byla uzavřena v červenci roku 1755. Franz Kohl je zde zmíněn jako „*Herrn Bauinspectoris Kohl*“, čili vedoucí stavby.⁹⁰ Ve smlouvě se Franz Türck zavazuje i ke zhotovení baldachýnu podle návrhu Franze Kohla. Jan Michael Scherhauf spolupracuje s Türckhem na vytvoření čtyř volut s palmami podpírajícími baldachýn a vrchní části kupole obklopující Ducha svatého. Roku 1755 opět Jan Michael Scherhauf vymodeloval podle Kohlova nákresu 8 hlav andělů na oblacích, oblaka sama a dva anděly klečící na zastřešení. Andělé klečící na zastřešení mají stejné obličejové rysy jako andělé po stranách oltáře od Franze Kohla.

Jan Michael Scherhauf ve stejném roce zhotovuje hořící vázu na vrcholu oltáře, ornamenty s květinami a mušle s vavřínovými větvemi. Na výzdobě opět spolupracoval Franz Türck, kterému byli připsáni v závěrečném vyúčtování dva

andělé, kteří se nacházejí zřejmě na vrcholu oltáře. Dále vytváří alabastrové figury ve svatyni, Boha otce a anděly. Vyúčtování sochaře Gaspara Schobera prokazuje autorství na hlavicích dokončených v témže roce 1755.⁹¹ Truhlář Antonín Rimmer se svými tovaryši dokládá své práce na hlavním oltáři ve specifikaci z roku 1752.⁹²

Smlouvu na dvoupatrový tabernákl uzavřel opět Jan Jindřich Hoffer s Franzem Kohlem v červnu roku 1756.⁹³ Ve smlouvě je požadován materiál, ze kterého měl být tabernákl sestaven. Tabernákl je zhotoven ze dřeva a je opatřen bílým nátěrem. Dvířka schránky na obřadní cennosti jsou pozlacená spolu s reliéfem ukřižovaného Ježíše Krista na Golgotě. Po stranách schránky tabernákl zdobí dvojice pozlacených sloupků. Franz Kohl určil Jana Michaela Scherhaufa, aby zhotovil tabernákl podle jeho nákresu. Dřevěné řezby na tabernáklu sice pocházejí od Jana Michaela Scherhaufa, ale konstrukci tabernáklu zhotovil stolař Mikuláš Škrabal. Za práci Mikuláš Škrabal dostal zaplacen 95 zlatých a 42 krejcarů. Materiál byl použit, tak jak byl předepsán, tj. dřevo a měď se stříbrem.⁹⁴

Na pozlacovačské a štafírské práce hlavního oltáře najali hned tři umělce. Jedním z nich byl i štafír Jan Jakub Grinnwaldt, který vytváří práce na hlavním oltáři ze zlata a stříbra mezi léty 1755-1756.⁹⁵ Další štafírské práce udělal měšťanský štafír František Lauterbach. Malíř Jan Burgstedter se podílel na pozlacení vázy retáblu roku 1756. A konečně měšťanský malíř Jan Adam Buchstedter dostal za pozlacovačské a štafírské práce zaplacen 532 zlatých. Ve vyúčtování je i uveden cenový rozdíl počtu knih zlata a stříbra.⁹⁶ Z malířských prací je uvedeno i jméno malíře Krystiana Gottlieba Simona ve stvrzence jemu proplacené za práce na hlavním oltáři.⁹⁷

Místní zámečník Pavel Dvořáček z Dubu dokládá svou účast ve specifikaci provedených prací na tabernáklu.⁹⁸ Zámečnické práce v době vrcholného baroka měly svůj hlavní zdroj inspirace především z Vídně.⁹⁹ Drobné kovářské práce zastal Jan Zatloukal roku 1756, se kterým sepsal vyúčtování P. Josef Antonín Zháněl.¹⁰⁰ Hlavní oltář byl vysvěcen až čtyři roky po jeho dokončení 4. října 1761 olomouckým biskupem Maxmiliánem z Hamiltonu.¹⁰¹

Do období mezi léty 1751-1753 je datován obraz Očišťování Panny Marie [31].¹⁰² Předtím 12. června roku 1750 se Josef Stern zavazuje generálnímu vikáři Janu Jindřichu Hofferovi ke zhotovení hlavního oltáře Panny Marie Dubské [32].¹⁰³ Obraz byl však umístěn na hlavní oltář až roku 1755. Potvrzuje to doklad ze 4. září roku 1755, kde Josef Stern uvádí: „*tímto dokončuji svou tvorbu ve věci, kdy jsem namaloval závěsný oltářní obraz na hlavním oltáři v novém dubském kostele, kam jsem byl povolán a bez mého přičinění na ne příliš velký oltář, jsem vlastními prostředky přivezl, kdy mi za cestu bylo zapláceno 9 zlatých a dodání 3 zlaté, sečteno 12 guldénů z kostelní pokladny, jsem zákonně přijal.*“¹⁰⁴ Ze stvrzenky vyplývá, že plátno musel zkrátit v dolních partiích, tak aby se vešlo na určené místo. Finanční obnos za oltářní obraz mu byl vyplácen postupně.¹⁰⁵ V konečném vyúčtování za hlavní oltář z roku 1757 se uvádí, že Stern celkem obdržel 1237 zlatých a 30 krejcarů.¹⁰⁶

Obraz má rozměry 7,0 x 3,5 m [33]. Plátno obsahuje množství postav, zasazených do interiéru jeruzalémského chrámu, který připomíná kulisu antického chrámu. V zadních prostorách chrámu je umístěn vchod opatřený klenbou, který umožňuje pohled do krajiny v pozadí. Levou krajní část obrazu lemují silueta antické vázy. V dolní části na levém okraji obrazu je umístěna žena s dítětem, které se dotýká jejího prsu. Nad postavou se naklání otočená dívka s tmavými vlasy. Svrchní část šatů dívky tvoří bílou košilku s červenou šněrovačkou. V rukou drží dvě holubice určené k obětování. V dolní části na pravém okraji obrazu leží na schodech chlapec otočený zády, který drží v rukou kadidelnici. Chlapec je oblečený do oranžově červeného šatu.

Hlavní scéna je koncipována z pohledu diváka, kdy schody vedou k hlavnímu oltáři chrámu. V centrální části Panna Maria zobrazená jako bohorodička (*Theotokos*), která přivedla na svět budoucího spasitele, klečí na schodech. Hlavu má sklopenou s výrazem pokory. Je zahalena do modrého pláště, pod nímž se kontrastně vyjímá žlutá rouška a růžový šat. Před ní stojí Simeon oblečený do kněžského roucha a držící malého Ježíše částečně zahaleného

do bílé drapérie. Simeon má pootevřená ústa a zrak obrací směrem vzhůru: „*A bylo jemu zjeveno od Duchu svatého, že neužije smrti, až by prvé uzřel Krista Páně*“ (Luk. 2.26). Svrchní kasule je zakončená žlutými třásněmi. Na hlavě má mitru se špičatými cípy u spánků. Josef s holí stojí za Pannou Marií spolu s prorokyní Annou pod klenbou u vchodu. Anna obrací tvář směrem k Josefovi. Tvář ozařuje světlo ze shora, které zdůrazňuje její zázračnou schopnost. Anna je zobrazena ve svém reálném věku 84 let, kdy po smrti svého muže zasvětila život Bohu a očekávala příchod Vykupitele (Ev. Luk. 2.38). U Simeona stojí starší muž v modré čepici s knihou, k němuž se naklání jiný muž vystupující ze stínu. Prostředí doplňují další postavy v pozadí. V pravém okraji obrazu vedle muže s knihou stojí chlapec držící svíci, což navazuje na průvod se svíčkami, který se koná v den svátku Očišťování. Svátek Očišťování Panny Marie je připomínán jako den „*Setkání našeho Pána a Boha a Spasitele Ježíše Krista*“ nebo také „*Představení Páně*“. Původ tohoto svátku pochází z Jeruzaléma, kde byla Panna Maria podle židovské tradice uvedena do chrámu čtyřicet dní po narození chlapce a rituálně očištěna.¹⁰⁷ Ježíš Kristus se poprvé setkává se svým lidem, který později vykoupí svou smrtí. Scénu na zemi oslavují dva andělé vystupující z oblak, částečně zahalení do modré a zelené drapérie. U jejich nohou je jedna okřídlená hlava andílka. V horní části obrazu se nachází postava anděla otočeného zády.

V kompozici se prolíná vliv benátské, římské a akademické vídeňské malby. Z benátských umělců se inspiroval malířem Antoniem Pellegrinim. Jeho malba Obětování Polyxeny navazuje na rokokovou scénickou malbu, kdy jednotlivé postavy působí divadelním dojmem. Malíři settecenta upouští už od realistického zobrazení baroka. Postavy působí dojmem herců, kteří hrají v kompozici určitou roli a krajina má funkci divadelní kulisy. Na postavě Panny Marie Josef Stern využil své poznatky vídeňské akademické malby, kdy navazuje na sv. Walburgu od Franze Antona Maulbertsche. Malba je v částech prosvětlena bílou barvou na rouchu Simeona a vytváří tak kontrast s šedavými tóny chrámu. Barvitost šatů jednotlivých postav v tomto kontrastu vytváří vyvážený celek. Znovunalezená skica k obrazu

Očišťování Panny Marie v majetku soukromého sběratele potvrzuje, že Josef Stern vytváří jisté změny. Na skice je sv. Josef otočený zády a odlišné jsou i nepatrné detaily na kadidelnici.¹⁰⁸ Olejomalba způsobila velký ohlas a Josefu Sternovi se hrnuly další zakázky.

VI. Barokní boční oltáře - Epištolní strana

VI. I Oltář sv. Kříže [34]

Celý oltář je tvořen z barevného a částečně černého mramoru. Oltářní menza je umístěna na dvou schodech, u nichž na každém rohu vybíhají voluty z černého mramoru, o které se opírají andělé s atributy Ježíše Krista. Autorem andělů je Ondřej Zahner, ale jeho nástupce Franz Kohl v závěrečném vyúčtování v roce 1756 uvádí tři putti a anděly, z nichž jeden drží houbu a druhý Longinovo kopí.¹⁰⁹ Andělé klečí na jedné noze. Drapérie, do které jsou zahalení, obtahuje štíhlé tělesné proporce a zasahuje do okolního prostředí oltáře. Křídla jsou na okrajích pozlacená spolu s kopím a houbou u druhého anděla. Materiálem pro sochy byl štuk. Dvojice mramorových pilastrů a sloupů s pozlaceným prstencem a kompozitními hlavicemi nesou kladí, které na každé straně lemují dva andílci vymodelovaní v zahnerovském rukopise. Sochařský styl Ondřeje Zahnera je patrný především na obličejových partiích.¹¹⁰

Obraz s ukřižovaným Ježíšem objímá nahoře anděl s oblaky.¹¹¹ Anděl drží černou kartuši se zlatým nápisem *Con Sumatum est („dokonáno jest“)*, která Ježíš vyslovil předtím, než zemřel.

Ježíš Kristus je zahalen drapérií plápolající ve větru. Nohy Ježíše Krista objímá Marie Magdaléna, která je ozářena nadpřirozeným světlem. V pravém rohu plátna je Panna Maria podpírána sv. Janem Evangelistou. Scénu doplňuje velké množství postav. Celý oltář zakončuje Boží oko symbolizující Nejsvětější Trojici a je ozářené zlatými paprsky. Vysvěcení oltáře se konalo opět 4. října 1761 olomouckým biskupem Maxmiliánem z Hamiltonu.

VI. II Oltář sv. Valentina [35]

Oltář byl vysvěcen ve stejný den jako hlavní oltář a oltář sv. Kříže biskupem Maxmiliánem z Hamiltonu. Celá skladba oltáře vytváří nepatrné rozdíly oproti sousednímu oltáři sv. Kříže. Klasicizující sochy představují sv. Cyrila a Metoděje. Sochy stojí na soklu, tudíž má oltář pouze dva pilastry s kompozitními hlavicemi na každé straně a jeden sloup. Pilastry a sloupy nesou kladí s klečícími putti, které jsou poslední prací Ondřeje Zahnera.¹¹² Horní část oltáře tvoří kupole s červeným lesklým baldachýnem a pozlacenými třásněmi. Baldachýn částečně zakrývá vnitřní výzdobu, která je uspořádána do kazet s pozlacenými květinami. Závěr oltáře připomíná prohnutý štít zakončený volutami. Pod volutami je černá kartuše s pozlacenými okraji, v níž je umístěn zlatý roh hojnosti, o kterém se zmiňuje Franz Kohl ve vyúčtování za boční oltáře.

Sv. Valentin je oblečen do biskupského obřadního roucha s mitrou. U jeho těla je opřena biskupská berla. Sám se opírá o oltář, který je na vyvýšeném stupni. Na levém okraji obrazu je oltář obtažen modrou drapérií splývající na zem. Sv. Valentin je kromě patrona milenců řazen i mezi ochránce před morem. Zemřel mučednickou smrtí v Římě kolem roku 268-269. Jeho tělo je umístěno na Via Flaminia.¹¹³

VI. III Oltář sv. Vendelína [36]

Oltář tvoří po stylové stránce dvojici s protějším oltářem Anděla Strážného. Vlevo u oltářní menzy sokl s volutovou konzolou podpírá sochu sv. Floriána, který v pravé ruce drží pozlacenou hůl. Jeho pohled směřuje k oltářnímu obrazu. Na pravé straně je umístěn sv. Isidor jako patron rolníků. V levé ruce drží pozlacený rýč a pravá ruka je pozvednutá. Celá postava mírně rotuje a hlava je otočená k obrazu. Nad oltářním plátnem se nachází na vrcholu štítu hořící beránek, který je ozářen slunečními paprsky. Beránek představuje Ježíše Krista jako mesiáše, který

svou smrtí osvobodí lidstvo od prvotního hříchu. Rám je utvořen z černého mramoru se zlatým kováním.

Plátno zobrazuje sv. Vendelína jako pastevce, který drží otevřenou knihu opírající o býka. Bílá srst býka kvantitativně kontrastuje s červenou drapérií na jeho hřbetu. Sv. Vendelín je oblečen do světle hnědé šaty. Na hlavě má orientální čapku. O jeho životě se vedou legendy, ale údajně se narodil ve Skotsku kolem roku 550 a zemřel v sárském Tholey roku 617. Původně byl synem skotského panovníka, který opustil rodinu a stal se poustevníkem.¹¹⁴ Pobýval v Trevíru, kde jej zeman zaměstnal na pasení svého dobytka. Plátno je podobné barokně temnosvitným obrazům. Od předchozích třech se liší. Krajina v pozadí je těžko rozeznatelná.

Oltář byl posvěcen Bohumírem Rosentalem roku 1777 (Arnošt Šmehlík uvádí roku 1779).¹¹⁵

VII. Barokní boční oltáře - Evangelní strana

VII. I Oltář sv. Josefa [37]

Protějškem sv. Kříže je oltář sv. Josefa. Celý oltář se sochařskou výzdobou dokončil Ondřej Zahner roku 1750.¹¹⁶ Vyúčtování s Franzem Kohlem potvrzuje zhotovení jen drobných prací na tomto oltáři – lilie a tyče.

Z oltářní menzy opět vybíhají konzoly, na kterých klečí sochy opírající se o sloupy. Sochy od Ondřeje Zahnera představují dvojici prosebníků, kteří se modlí k Josefovi za ulehčení trápení ve chvíli jejich smrti. Prosebník na levé straně se dívá směrem k oltářnímu obrazu. Ruce má sepjaté a v obličeji je viditelná dramatická, která je zvýšena výraznou mimikou a pootevřenými ústy. Na pravé straně je žena držící v jedné ruce knihu a druhou rukou se dotýká své hrudi.

Obraz je malován olejem na plátně o rozměrech 3,3 x 1,5 m. Scéna na plátně je prosvětlená, kde se objevuje náznak interiéru. Obraz je namalován z podhledu diváka. Ježíš Kristus stojí na schodech a je opřený o lůžko sv. Josefa. V pravém dolním rohu obrazu se o dřevěné lůžko opírá putti, který drží větvíčku lilie. Ježíš je oblečený do červeného a modrého šatu. Levou ruku má zahalenou do modré drapérie a pravou paží ukazuje směrem k nebesům. Nahoře z oblak vystupují andělé. U druhé strany lůžka klečí plačící Panna Maria oblečená do modrého pláště.

Černý rám obrazu obtahuje jednoduché pozlacení. Špičku rámu částečně zakrývají štuková mračna s andělem, který pravou paží ukazuje na pozlacený hebrejský nápis ve zlatém trojúhelníku. Trojúhelník je ozářen slunečními paprsky. Štít oltáře je zakončen volutami, stejně jako na oltáři sv. Kříže, ze kterých shlížejí dva putti. Štít ještě doplňuje pozlacená palmová výzdoba s girlandami.

VII. II Oltář sv. Jana Nepomuckého [38]

Skladba oltáře je stejná jako u protějščího oltáře sv. Valentina. Oltářní menzu ohraničují sokly, které nesou dva pilastry a jeden sloup. Místo sloupu jsou zde opět

zasazeny sochy světců. Na pravé straně je umístěna socha sv. Jana Evangelisty s rozevřenou knihou. Na levé straně stojí sv. Jan Křtitel opírající se o zlatý kříž. U nohou mu sedí beránek. Kompozitní hlavice opět podpírají kladí s putti, ale zde už Franz Kohl upustil od vytváření mračen kolem obrazu. Zmínka o oltáři se nachází ve vyúčtování s Franzem Kohlem za práce na bočních oltářích z roku 1756.¹¹⁷ Franz Kohl se podílel pouze na výzdobě štítu s kartuší s pěti hvězdami v černém poli, které odkazují buď Pannu Marii jako královnu nebes nebo sv. Jana Nepomuckého. V zastřešení bočního oltáře tvaru kupole ještě zhotovuje 16 listových růží v kazetách, 7 střípců a květinové girlandy omotané kolem štítu. Obraz je obložen černým rámem se zlatým kovovým ornamentem. Mezi obrazem a sochařskou výzdobou už není tak výrazná komunikace jako na předešlém oltáři sv. Josefa. Jedná se spíše o představení jednotlivých světců. Sv. Jan Nepomucký jako zastánce pravdy a ochránce před pomluvou patří mezi nejvíce uctívané české patrony. Pocházel z vesnice Pomuku a patrně se mu dostalo vzdělání v cisterciáckém klášteře. Později je zapsán jako notář arcibiskupa Jana Očka z Vlašimi a dává se na kněžskou dráhu. Sv. Jan je spojován s legendou, kde údajně neměl prozradit zpovědní tajemství královny Žofie, manželky českého krále Václava IV. Legenda vznikla na základě tvrzení Tomáše Bendorfera v Haselbachu. Ve skutečnosti se jednalo o spor mezi panovníkem a arcibiskupem Janem.¹¹⁸

Sv. Jan Nepomucký je zobrazen uprostřed kompozice. V dolní části obrazu je naznačen břeh řeky Vltavy, do které byl vhozen. V dolní části uprostřed se nad vodou vznáší hvězdný kruh, kterým byl údajně sv. Jan ozářen, když jej po měsíci rybáři vylovili. Aura označuje posvátné nanebevzetí sv. Jana, který je nesen anděly na oblacích. Vlevo u nohou sv. Jana drží anděl palmovou ratolest jako symbol umučení. V horní části stojí dva putti držící kříž.

VII. III Oltář Anděla Strážného [39]

Název oltáře souvisí se založením jednoho z bratrstev, která vznikala v době konání mariánských poutí. Bratrstvo Panny Marie, Královny andělů bylo založeno roku 1740.¹¹⁹ Oltář byl údajně posvěcen 25. září roku 1735 olomouckým biskupem Ottou Honoriem Egkhem,¹²⁰ tudíž musel být přenesen ještě z předešlého kostela Všech Svatých. Miloš Stehlík uvádí, že oltář společně s oltářem sv. Vendelína je rokokový.¹²¹ Jeho označení odpovídají i rokokové stylové prvky. Oltáře pocházejí z dílny olomouckého rokokového sochaře a štukatéra Františka Ondřeje Hirnleho, který utvořil oltáře tak, aby byly v souladu se staršími oltáři od Ondřeje Zahnera a Franze Kohla. V jeho tvorbě se objevují klasicizující prvky stejně jako u Ondřeje Zahnera a Jana Michaela Scherhaufa. Oltářní menza a spodní část retáblu je vytvořena z šedého a černého mramoru. Konzoly u oltářní menzy podpírají sochy andělů.

Sochy jsou opřené o rokokové pilastry a sloupy pokryté napodobeninou růžového mramoru. Sloupy s pozlacenou patkou jsou v první třetině kanelovány. Kompozitní hlavice sloupů nesou kladí, které podpírá volutový štít. Na volutách sedí andělé s pozlacenými křídly. Pro jejich tvorbu vycházel František Ondřej Hirnle z Franze Kohla. Vrchol rámu obepínají postavičky malých andělů a oblaka, která vyčnívají za pozlacenými slunečními paprsky společně s okřídlenými hlavami andílků.

Štukoví andělé na soklu se dívají a ukazují směrem k oltářnímu obrazu. Andělé jsou vytvořeni způsobem figura serpentinata s kontrapostem pravé nohy. Rotace těl je doprovázena pečlivými záhyby na drapériích. Křídla andělů jsou na okrajích pozlacená. Rám oltářního obrazu opět obepínají postavičky dvou putti. Ve štítu oltáře je uprostřed pozlacených paprsků umístěné hořící srdce.

Michaela Loudová zahrnuje tuto malbu do katalogu prací Josefa Sterna. Podle ní je v archivních materiálech uveden ještě doklad o zaplacení dvou oltářních obrazů, vytvořených Josefem Sternem, ale nezmiňuje se zde námět. Olejomalba

překypuje sytými barvami s výrazným nasvícením hlavních postav. V dolní části obrazu lze rozeznat skalnatou zem s drakem, který chrlí oheň na malého chlapce. Chlapec je oblečený do modrého a oranžově červeného šatu. Při srovnání s hlavním oltářním obrazem se oranžově červená barva chlapcova šatu výrazně podobá šatu chlapce otočeného zády, který drží v rukou kadidelnici. Nad chlapcem se vznáší Anděl Strážný, který jej drží za ruku. Anděl je zahalen do žluté drapérie. Levá ruka anděla ukazuje směrem k zářivým nebesům. Z nebes vystupuje symbol Nejsvětější Trojice, který je adorován anděly.

V archiváliích je dochován výkaz korespondenčních výdajů za práci v dubském kostele od rakouského malíře a freskaře Josefa Ignaze Mildorfera.¹²² Josef Ignaz Mildorfer se narodil v Innsbrucku 13. října roku 1719. První malířské zkušenosti získal od svého otce, malíře Michaela Ignaze Mildorfera.¹²³ Později navázal na tvorbu svého učitele Paula Trogera na vídeňské Akademii. Před zakázkou na bočních oltářích se výrazně prosadil díky fresce Nanebevzetí Panny Marie v zámecké kapli v Miloticích u Kyjova před rokem 1750. Roku 1751 se stal profesorem na Akademii ve Vídni, kde roku 1775 zemřel.¹²⁴ S jistotou je doloženo, že Mildorfer zasílá čtyři skici a následně i plátna na nejmenované boční oltáře. Výkaz uvádí rok 1755 až 1756, což znamená stejný rok, kdy byly dokončeny oltáře sv. Kříže, sv. Valentina, sv. Josefa a sv. Jana Nepomuckého. Všechny čtyři obrazy se po technické stránce podobají, tudíž lze předpokládat, že Mildorferova malba se vyznačuje výrazným světelným nádechem s mlžným oparem, který dodává plátnu snovou atmosféru. Inspiračním zdrojem byl benátský luminismus. Tuto techniku užíval Mildorfer i v pozdějším věku, kde už užívá sytější barvy. Příkladem může být obraz *Svatý Josef s Ježíškem* z let 1763 – 1764.¹²⁵

Nejnovější zmínky o bočních oltářích zahrnuje třídílná monografie *Olomoucké baroko*, která uvádí jméno začínajícího a později i nejnámennějšího malíře pozdního baroka Franze Antona Maulbertsche (1724-1796).¹²⁶

Malby těchto dvou bočních oltářů jsou temnosvitné se sytými barvami znázorněné na drapériích a inkarnátu. Osobité vypracování malířské palety vychází především ze stylu Paula Trogera, benátského luminismu a nizozemské malby 17. století.¹²⁷ Obraz sv. Vendelína je namalován v duchu temnosvitu kombinovaný s realismem, který zobrazoval Paul Troger ve svých malbách s náboženskou tematikou. Oltářní obraz Anděla Strážného navazuje na vliv benátského luminismu a jeho hlavního představitele Giovanniho Battisty Tiepola.

VIII. Novodobé boční oltáře

VIII. I Oltář Panny Marie Růžencové [40]

Oltář byl vystavěn ze soukromých milodarů probošta Štěpána Paláska za 3500 zlatých. Mramorový oltář je vytvořen v neoklasicistním stylu. Nad oltářní menzou se nachází pozlacený nápis: „Zbudován ke cti a chvále Matky Boží z milodarů v roce 1895.“ Olomoucký sochař Jan Havlásek z Olomouce, který se podílel i na sochařské výzdobě průčelí kostela, za něj dostal zapláceno 3000 zlatých. Oltář je tvořen symetricky dvěma pilastry a sloupy s kompozitními hlavicemi, které podpírají kladí s hořícími vázami na každé straně. Uprostřed je umístěn listový ornament s křížem.

Obraz Panny Marie Růžencové vytvořil akademický malíř Šichan v Brně. Pannu Marii s Ježíškem umístil do středu kompozice. Panna Maria drží v pravé ruce růženec, který předává sv. Dominikovi. Na druhé straně sedí v řeholním rouchu sv. Růžena obklopená růžemi a větvíčkou lilie. Obraz je zasazen do kanelovaného mramorového rámu mezi sloupy s girlandami.

Oltář byl vysvěcen kanovníkem Janem Droběnou z Kroměříže.

VIII. II Oltář sv. Jana Křtitele [41]

Oltář stylově a skladebně kopíruje protější oltář Panny Marie Růžencové. Donátorem oltáře byl olomoucký probošt Jan Steinberger Peteani, jehož jméno je vytesáno do kamene nad oltářní menzou. Jan Steinberger se podílel i na jeho slavnostním vysvěcení 2. října 1860.

Evangelium sv. Marka uvádí: „*Aj, já posílám anděla svého před tváří tvou, kterýž připraví cestu tvou před tebou*“ (Mar. 1.2). Uprostřed kompozice se nachází sv. Jan Křtitel, který je oblečený do velbloudí kůže jako poustevník. V pravé ruce drží kříž a levou ruku pozvedá k nebesům.

Neoklasicistní malba se vyznačuje světlem, které má věcnou funkci s realistickým stínováním. Dramatizace je vystřídána elegancí zobrazovaných postav.

Závěr

V bakalářské práci na téma *Hlavní oltářní obraz Očišťování Panny Marie v Dubu nad Moravou* jsem se pokusila poukázat na vzájemné vztahy mezi malířstvím, sochařstvím a architekturou v rámci sakrální stavby. Spolupůsobení malířství, sochařství a architektury lze dobře pozorovat na jednotlivých oltářích kostela Očišťování Panny Marie. Architektonická skladba oltářů je zdobena sochami obklopujícími zároveň oltářní plátno. Vzájemný vztah doplňuje ještě obsahová stránka s citovým nábojem.

Archivní prameny mi poskytly informace, díky nimž jsem mohla jednotlivé architektonické, sochařské a malířské práce spojit s daty, jmény a materiálem, který byl použit. Především hlavní oltář je v archiváliích i literatuře bohatě zastoupen. Jeho tvorbu dokládá řada smluv a kvitancí, včetně závěrečného vyúčtování.

Boční oltáře jsou v archiváliích zastoupeny už méně. V závěru textu k jednotlivým bočním oltářům je věnován samostatný úryvek zmínce o malíři Josefu Ignazi Mildorferovy v rámci dochovaného výkazu korespondenčních výdajů kvůli plátnům a skicám, které zaslal do dubského kostela. Tento fakt jsem nerozváděla, ale pouze shrnula do charakteristiky jeho tvorby a porovnála jsem údaje s datací vysvěcení bočních oltářů, pro které by mohly být určeny. Poslední dva zmíněné obrazy bočních oltářů sv. Vendelína a Anděla Strážného jsou stylově odlišné od předešlých. *Olomoucké baroko* uvádí vedle jmen Josefa Sterna a Josefa Ignaze Mildorfera i jméno Sternova přítele Franze Antona Maulbertsche. Avšak Michaela Loudová připisuje oltářní obraz Anděla Strážného ve své disertační práci Josefu Sternovi. K tvrzení Michaely Loudové se přikláním a rozpracovávám její myšlenku ve srovnání s barevnou sytostí, která je přítomna i na hlavním oltářním obraze. Ve zmíněné nejasné badatelské situaci se boční oltářní obrazy nabízejí jako předmět dalšího bádání.

¹ Ivo Krsek – Zdeněk Kudělka – Miloš Stehlík (et al.), *Umění baroka na Moravě a ve Slezsku*, Academia, Praha 1996, s. 116 - 117

² Filip Hradil, Olomouc ve druhé polovině 18. století, in: Ondřej Jakubec - Marek Perůtka (eds.), *Olomoucké baroko. Výtvarná kultura let 1620-1780 I.*, Muzeum umění Olomouc, Olomouc 2010 – 2011, s. 313-322

³ Miloš Stehlík, Sochařství, in: Krsek – Kudělka – Stehlík (et al.), (pozn. 1), s. 82

⁴ Gregor Wolny, *Kirchliche Topographie von Mähren meist nach Ukunden und Handschriften*, I/V, Brno 1863, s. 74

⁵ Florian Zapletal, *Rozséváči Donnerova sochařského umění na Moravě*, Nákladem a tiskem knihtiskárny Jar. Strojil v Přerově, Přerov 1938

⁶ Miloš Stehlík. Výzdoba hlavního oltáře v Dubu nad Moravou. *Umění VIII*, 1960, s. 188-196

⁷ Bohumil Samek, *Umělecké památky Moravy a Slezska I - II*, Academia, Praha 1994 s. 425-426

⁸ *Pamětní kniha farnosti Dubské* je uložena ve farnosti kostela Očištění Panny Marie v Dubu nad Moravou.

⁹ Petr Kratochvíl (ed.), *Velké dějiny země české. Architektura*. Paseka, Praha 2009

¹⁰ *Pamětní kniha farnosti Dubské*, s. 3

¹¹ Samek (pozn. 7), s. 425-426

¹² Snímky v textu jsou označeny číslicemi v hranatých závorkách.

¹³ František Šigut, *Poutě k Panně Marii dubské*, Valašská tiskárna, Valašské Meziříčí 1944, s. 68

¹⁴ Antonín Josef Dresser, *Dub za krále stromův vyvolený aneb kázání v Dubě při přenášení zázračného obrazu nejsvětější Rodičky Boží Marie Panny Dubské*, Olomouc 1732

¹⁵ Státní okresní archiv Olomouc (SOkA), Farní úřad Dub nad Moravou O7-9, fascikl 15, nefoliováno

¹⁶ Dresser (pozn. 14)

Sám Antonín Josef Dresser se komise účastnil jako viceděkan kralický.

¹⁷ Původ a osud zázračného obrazu Panny Marie, in: pozn. 10, s. 5

¹⁸ Ve farní kronice je poznamenáno, že „zprávy jsou čerpány z latinského spisku Jos. Ant. Zhaniela, děkana a faráře dubského, jenž vše co napsal, buď od očitých svědků slyšel aneb z veřejného podání lidu sebral...“ In: Ibidem

Kostel Všech Svatých stál na místě dnešní cesty směřující na Brodek u Přerova.

¹⁹ V jeho díle se odráží odkaz vídeňské Akademie a zároveň se hlásí k tvorbě olomouckého sochaře Ondřeje Zahnera. Jan Michael Scherhauf od Ondřeje Zahnera přebírá výrazové prvky v obličejích jednotlivých soch. Sklopený pohled s přivřenými víčky vytváří Zahner i na bočním oltáři sv. Kříže. Ještě předtím je tento pohled anděla patrný na adorujícím andělovi z let 1747-1751 v bývalém trinitářském kostele sv. Anny v Holešově. In: Simona Jemelková – Helena Zápalková, *Ondřej Zahner. 1709-1752*. Muzeum umění Olomouc, Olomouc 2009, s. 46

²⁰ Dochovala se skica, která byla předložena konzistoři spolu s žádostí o zhotovení sochy [4], In: SOkA, ZA Opava, pobočka Olomouc, Arcibiskupská konzistoř (ACO) sign.B5, karton 567, fol.5

²¹ Původ a osud zázračného obrazu Panny Marie, in: pozn. 10, s. 7

²² Šigut (pozn. 13), s. 9

²³ Ibidem, s. 22

²⁴ „Tento významný donátor se narodil dne 24. srpna 1673 na hradě Nöttingu v Rakousku. Studoval v Římě, na kněze byl vysvěcen v Olomouci. Byl doktorem teologie a filozofie. V roce 1696 byl jmenován kanovníkem olomoucké kapituly. V roce 1730 zvolen děkanem kapituly, jmenován generálním vikářem a oficiálem biskupství olomouckého. V témže roce přestavěl svým nákladem nenakonický zámek....“ In: Karel Kavička, *Dub nad Moravou. Proboštský, farní a poutní kostel Očišťování Panny Marie*. Historická společnost Starý Velehrad se sídlem na Velehradě, Velehrad 2010, s. 11

²⁵ SOKA, ZA Opava, pobočka Olomouc, ACO, sign. B5, číslo kartonu 567, fol.64

²⁶ Šigut (pozn. 13) s. 23-25

²⁷ Ibidem, s. 26 - 27

²⁸ Rostislav Švácha uvažuje o tezi, že plány kostela mohly být vytvořeny samotným Františkem Benediktem Kličníkem, který svým zvlněným západním průčelím navazoval na Bavořana Mořice Grimma působící v Brně. Rostislav Švácha, Druhé vzepětí radikálního baroka (1723-1751), in: Kratochvíl (pozn. 9), s. 499

V archivních dokumentech Farního úřadu v Dubu nad Moravou je nalezen půdorys z roku 1780, kde se uvádí jméno Pavla Malnovského ze Slavkova u Brna, který jej pravděpodobně překreslil podle Cyraniho.

²⁹ Původně se zamýšlelo postavit faru na jižní straně kostela, která měla být protějškem Mariánské rezidence na severní straně. In: Šigut (pozn. 13), s. 28

³⁰ Nynější chrám Panny Marie, in: pozn. 10, s. 11

³¹ Původní věže podle návrhu Pavla Malnovského měli barokní kombinovanou strukturu s cibulovitým tvarem a vysokou lucernou. Stejně věže se nachází na kostele Panny Marie Sněžné v Olomouci, in: SOKA Olomouc, Farní úřad Dub nad Moravou O7-9, karton 1, inventární číslo (dále inv.č.) 225, nefoliováno

³² Celý obvod interiéru obklopují pilastry a lunetové výseče, které vytváří podporu a zabraňují roztržení klenby. V exteriéru chybí kontraforty, neboli ztracené pilíře, které by měly držet klenbu zvnějšku.

³³ Wolny (pozn. 4), s. 74

³⁴ SOKA, Farní úřad Dub nad Moravou, karton 1, inv.č. 225, nefoliováno

³⁵ Ibidem

³⁶ Osvětlení v chrámu Páně, in: pozn. 10, s. 49-50

³⁷ Půlkruhová okna byla typická pro rané baroko 17. století. I když byl kostel navrhnout v polovině třicátých let 18. století, tento styl přetrval. Barok a rokoko, in: Jaroslav Herout, *Staletí kolem nás. Přehled stavebních slohů*. Panorama, Praha 1981, s. 174

³⁸ Ibidem, V/23

³⁹ Ibidem, s. 164-165

⁴⁰ Samek (pozn. 7), s. 425-426

⁴¹ Šigut (pozn. 13), s. 55

⁴² Na volutových křídlech štítu měli původně sedět andělé. In: SOKA, Farní úřad Dub nad Moravou, karton 1, inv.č. 225, nefoliováno

⁴³ Samek (pozn. 7), s. 425-426

⁴⁴ Valerius Obletter přišel do Olomouce roku 1752 jako zvonář a litec děl. Jeho tvorba je charakteristická reliéfem ruky uvozujících české, německé a latinské nápisy, umístěné na všech stranách pláště zvonu. Své autorství prezentoval kartuší se symboly zvonářského a dělolijeckého řemesla. Leoš Mlčák, Olomoučtí zvonáři v baroku, in: Ondřej Jakubec - Marek Perůtka (eds.), *Olomoucké baroko. Výtvarná kultura let 1620-1780 II.*, Muzeum umění Olomouc, Olomouc 2010 – 2011 s. 510

⁴⁵ Šigut (pozn. 13), s. 45

⁴⁶ Samek (pozn. 7), s. 425-426

⁴⁷ Jemelková – Zápalková (pozn. 19), s. 8

⁴⁸ Miloš Stehlík, Sochařství, in: Krsek – Kudělka – Stehlík (et al.), (pozn. 1), s. 92-93

⁴⁹ Soupis dochovaného díla Ondřeje Zahnera, in: Jemelková, - Zápalková, (pozn. 19), s. 103

⁵⁰ Ibidem, s. 38

⁵¹ Lila Matoušková – Zdeněk Čihánek, , *Bohumír Fritsch 1706-1750. Medailon sochaře a štukatéra k 300.výročí jeho narození*. Knihovnička Holešov, Holešov 2005 obr. příloha

Viz Pozn. 19

⁵² Viz III. Architektura kostela

⁵³ SOKA, ZA Opava, pobočka Olomouc, Fond Metropolitní kapituly (dále už jen MCO), sign. Cha 11, inv.č. 619, fol.347, 157, jméno kováře Václav ?

⁵⁴ Ibidem, fol.369

⁵⁵ Knihovna obsahuje latinské i české texty a byla opatřena výtisky za příspěvku tovačovského faráře Leopolda Meixnera, dómského čestného vikáře Ondřeje Weissa a brněnského kanovníka Ignáce Ludvíka Žalkovského ze Žalkovic, in: Šigut (pozn. 13), s. 30

⁵⁶ Karel Kavička, Další mobiliář. Křížová cesta, in: Kavička (pozn. 24), s. 27

⁵⁷ Viz III. Architektura kostela

⁵⁸ Šigut (pozn. 13), s. 42

⁵⁹ Jemelková, - Zápalková (pozn. 19), s. 27

⁶⁰ SOKA, ZA Opava, pobočka Olomouc, MCO, sign. Ja 49/1, inv.č. 4734, č.kartonu 723, fol.10, 11

⁶¹ Stehlík (pozn. 6), s. 188

⁶² SOKA, ZA Opava, pobočka Olomouc, MCO, sign. Cha 11, inv.č. 619, fol.88, 89, 91

⁶³ Ibidem, fol. 64

⁶⁴ Ibidem, fol. 92

⁶⁵ SOKA, ZA Opava, pobočka Olomouc, MCO, sign. Cha 11, inv.č. 619, fol.63

⁶⁶ Miloš Stehlík, Umělecké řemeslo, in: Krsek – Kudělka – Stehlík (et al.), (pozn. 1), s. 167

⁶⁷ Šigut (pozn. 13), s. 46

⁶⁸ Karel Kavička, Varhany, in: Kavička (pozn. 24), s. 28

⁶⁹ Viz pozn. 10, s. 13

⁷⁰ Ibidem, s. 18

Viz II. Historie kostela

⁷¹ Michaela Loudová, *Malíř Josef Stern (1716-1775)*. Diplomová práce, Filozofická fakulta Masarykovy univerzity v Brně, Seminář dějin umění, Brno 2000, s. 11

⁷² Ibidem s. 17

⁷³ Ivo Krsek, Malířství, in: Krsek – Kudělka – Stehlík (et al.), (pozn. 1), s. 141

⁷⁴ Ibidem, s. 125

⁷⁵ Loudová (pozn. 71), s. 5

⁷⁶ Šigut (pozn. 13), s. 59

⁷⁷ SOKA, ZA Opava, pobočka Olomouc, MCO, sign. Ja 49/1, inv.č. 4734, č.kartonu 723, fol.55, 313,314

⁷⁸ Kromě Gaspara Florentina svobodného pána z Glandorfu později spravoval hlavní oltář i olomoucký biskup hrabě Leopold Bedřich z Egkhu a Antonín Freihern z Quentellu.
Ibidem, fol. 18, 19, 20, 21

⁷⁹ Miloš Stehlík, Sochařství, in: Krsek – Kudělka – Stehlík (et al.), (pozn. 1), s. 102

⁸⁰ SOKA, ZA Opava, pobočka Olomouc, MCO, sign. Ja 49/1, inv.č. 4734, č. kartonu 723, fol.22-25, 33

⁸¹ Miloš Stehlík, Sochařství, in: Krsek – Kudělka – Stehlík (et al.), (pozn. 1), s. 102
Viz III. Architektura kostel

⁸² Miloš Stehlík, Fritschův epilog.ještě k dubskému oltáři. In: *Sborník prací filosofické fakulty Brněnské university 1988-1989, F 32-32*. Brno 1989, s. 80

⁸³ SOKA, ZA Opava, pobočka Olomouc, MCO, sign. Ja 49/1, inv.č. 4734, č.kartonu 723, fol. 16, 31,32

⁸⁴ Ibidem, fol.51

⁸⁵ Gottfried Fritsch, Franz Kohl, Hlavní oltář (kat.) In: Krsek – Kudělka – Stehlík (et al.), (pozn. 1), s. 417

⁸⁶ Stehlík (pozn. 6), s. 187

⁸⁷ Viz pozn. 19

⁸⁸ SOKA, ZA Opava, pobočka Olomouc, MCO, sign. Ja 49/1, inv.č. 4734, č.kartonu 723, fol. 43 - 44, 45-46 a 42 (vyúčtování)

Franz Kohl sepisuje přehled nákladů, kde zmiňuje kromě záznamů za dopravu a stravování i zhotovení dvou modelů k rámu a váze, také ozdoby a různé ornamenty na baldachýnu na hlavním oltáři. In: Ibidem, fol. 7

⁸⁹ Ibidem, fol.3

⁹⁰ Ibidem, fol 34-35

⁹¹ Ibidem, fol. 13, 15

⁹² Ibidem, fol. 2

⁹³ Ibidem, fol. 49

⁹⁴ Ibidem, fol. 28 - 29

⁹⁵ Ibidem, fol. 36 (vyúčtování bylo provedeno až v květnu roku 1757 po dokončení hlavního oltáře)

⁹⁶ Ibidem, fol. 37, 38,39, 40-41

-
- ⁹⁷ SOkA, ZA Opava, pobočka Olomouc, MCO, CHa11, 619, fol.33, 34
- ⁹⁸ SOkA, ZA Opava, pobočka Olomouc, MCO, sign. Ja 49/1, inv.č. 4734, č.kartonu 723, fol.30
- ⁹⁹ Miloš Stehlík, Umělecké řemeslo, in: Krsek – Kudělka – Stehlík (et al.), (pozn. 1), s. 156
- ¹⁰⁰ SOkA, ZA Opava, pobočka Olomouc, MCO, sign. Ja 49/1, inv.č. 4734, č.kartonu 723, fol.5
- ¹⁰¹ Šigut, (pozn. 13), s. 40
- ¹⁰² Ivo Krsek, Malířství, in: Krsek – Kudělka – Stehlík (et al.), (pozn. 1), s. 141
- ¹⁰³ SOkA ZA Opava, pobočka Olomouc, MCO, sign. Cha 11, inv.č. 619, fol. 67
- ¹⁰⁴ SOkA ZA Opava, pobočka Olomouc, MCO, sign. Ja 49/1, inv.č. 4734, č.kartonu 723, fol. 8
- ¹⁰⁵ SOkA ZA Opava pobočka Olomouc, MCO CHa11, 619, fol. 69, 70, 71, 72, 73
- ¹⁰⁶ SOkA ZA Opava, pobočka Olomouc, MCO, sign. Ja 49/1, inv.č. 4734, č.kartonu 723, fol. 56
- ¹⁰⁷ Remigius Bäumer – Leo Scheffczyk, *Marienlexikon III.*, EOS Verlag, St. Ottilien 1991, s. 275
- ¹⁰⁸ Michaela Šeferisová Loudová, Znovunalezená skica Josefa Sterna, *Umění a kultura raného novověku na Moravě*, Seminář dějin umění, Masarykova univerzita v Brně, <http://www.phil.muni.cz/dejum/baroque/cs/michaela-seferisova-loudova-stern.php> (vyhledáno 26. března 2012)
- ¹⁰⁹ Podle soupisu prací je možné, že Kohl dodělal sochy andělů podle Zahnerova návrhu, In: SOkA, ZA Opava, pobočka Olomouc, MCO, sign. Ja 49/1, inv.č. 4734, č.kartonu 723, fol. 47 - 48
Viz IV. Interiér kostela
- ¹¹⁰ Viz III. Popis architektury a pozn.. 19
- ¹¹¹ Šigut (pozn. 13), s. 61
- ¹¹² Stehlík (pozn. 6), s. 197

-
- ¹¹³ Slavomír Ravik, *Velká kniha světců*, Nakladatelství Regia, Praha 2002, s. 507
- ¹¹⁴ Ibidem, s. 511
- ¹¹⁵ Šigut (pozn. 13), s. 61
- ¹¹⁶ Stehlík (pozn. 6), s. 188
- ¹¹⁷ Viz pozn. 109
- ¹¹⁸ Ravik (pozn. 113), s. 592 - 598
- ¹¹⁹ Šigut (pozn. 13), s. 35
- ¹²⁰ Arnošt Šmehlík, *Poutnické místo blažené Panny Marie v Dubě nad Moravou*, Hranice 1903, s. 18
- ¹²¹ Stehlík (pozn. 6), s. 188
- ¹²² SOkA, Za Opava, MCO, CHa11, 619, fol. 74
- ¹²³ Thieme - Becker [Ulrich Thieme – Felix Becker], *Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler von der Antike bis zur Gegenwart*, XXIV, verlag von E.A.Seeman, Leipzig 1930, s. 556-557
- ¹²⁴ Ivo Krsek, Malířství (kat.), in: Krsek – Kudělka – Stehlík (et al.), (pozn. 1), s. 492
- ¹²⁵ <http://www.artvalue.com/auctionresult--mildorfer-joseph-ignaz-ignatiu-heiliger-joseph-mit-dem-jesusk-2304103.htm> (vyhledáno dne 11. 4. 2012)
- ¹²⁶ Pavel Suchánek, Metropolitní kapitula v Olomouci a umění 18. století, In: Ondřej Jakubec, Marek Perůtka (eds.), *Olomoucké baroko. Výtvarná kultura let 1620-1780 III.*, Muzeum umění Olomouc, Olomouc 2010 – 2011, s. 51
- ¹²⁷ Biografické medailony tvůrců olomouckého baroka, in: Ibidem, s. 243

Prameny a literatura

Archivní prameny:

SOkA, ZA Opava, pobočka Olomouc, Arcibiskupská konzistoř (ACO) sign.B5, karton 567

SOkA Olomouc, Farní úřad Dub nad Moravou O7-9, karton 1, inv. č. 225

SOkA, Farní úřad Dub nad Moravou O7-9, fascikl 15

SOkA, ZA Opava, pobočka Olomouc, Fond Metropolitní kapituly (MCO), sign. Cha 11, inv.č. 619

SOkA, ZA Opava, pobočka Olomouc, MCO, sign. Ja 49/1, inv.č. 4734, č.kartonu 723

Tištěné a psané:

Antonín Josef Dreser, *Dub za krále stromův vyvolený aneb kázání v Dubě při přenášení zázračného obrazu nejsvětější Rodičky Boží Marie Panny dubskej*, Olomouc 1732

Pamětní kniha farnosti Dubské, Farní úřad Dub nad Moravou.

Literatura:

Remigius Bäumer – Leo Scheffczyk, *Marienlexikon III.*, EOS Verlag, St. Ottilien 1991

Jaroslav Herout, *Staletí kolem nás.Přehled stavebních slohů*. Panorama, Praha 1981

Ondřej Jakubec - Marek Perůtka Perůtka (eds.), *Olomoucké baroko. Výtvarná kultura let 1620-1780 I- III*, Muzeum umění Olomouc, Olomouc 2010 – 2011

Simona Jemelková – Helena Zápalková, *Ondřej Zahner. 1709-1752*. Muzeum umění Olomouc, Olomouc 2009

Karel Kavička, *Dub nad Moravou. Proboštský, farní a poutní kostel Očišťování Panny Marie*. Historická společnost Starý Velehrad se sídlem na Velehradě, Velehrad 2010

Petr Kratochvíl (ed.), *Velké dějiny zemí koruny české- Architektura*, Paseka, Praha 2009

Ivo Krsek – Zdeněk Kudělka – Miloš Stehlík (et al.), *Umění baroka na Moravě a ve Slezsku*, Academia, Praha 1996

Michaela Loudová, *Malíř Josef Stern (1716-1775)*. Diplomová práce, Filozofická fakulta Masarykovy univerzity v Brně, Seminář dějin umění, Brno 2000

Lila Matoušková – Zdeněk Čihánek, *Bohumír Fritsch 1706-1750. Medailon sochaře a štukatéra k 300.výročí jeho narození*. Knihovnička Holešov, Holešov 2005

Slavomír Ravik, *Velká kniha světců*, Nakladatelství Regia, Praha 2002

Bohumil Samek, *Umělecké památky Moravy a Slezska I(A-L)*, Academia, Praha 1994

Miloš Stehlík, *Fritschův epilog. ještě k dubskému oltáři*. In: *Sborník prací filosofické fakulty Brněnské university 1988-1989, F 32-32*. Brno 1989

Miloš Stehlík. *Výzdoba hlavního oltáře v Dubu nad Moravou*. Umění VIII., 1960

František Šigut, *Poutě k Panně Marii dubské*, Valašská tiskárna, Valašské Meziříčí
1944

Arnošt Šmehlík, *Poutnické místo blažené Panny Marie v Dubě nad Moravou*,
Hranice 1903

Thieme - Becker [Ulrich Thieme – Felix Becker], *Allgemeines Lexikon der bildenden
Künstler von der Antike bis zur Gegenwart*, XXIV, verlag von E.A.Seeman, Leipzig
1930

Gregor Wolny, *Kirchliche Topographie von Mähren meist nach Ukunden und
Handschriften*, I/V, Brno 1863

Florian Zapletal, *Rozséváči Donnerova sochařského umění na Moravě*, Nákladem a
tiskem knihtiskárny Jar. Strojil v Přerově, Přerov 1938

Internetové stránky:

<http://www.phil.muni.cz/dejum/baroque/cs/michaela-seferisova-loudova-stern.php>

<http://www.artvalue.com/auctionresult--mildorfer-joseph-ignaz-ignatiu-heiliger-joseph-mit-dem-jesusk-2304103.htm>

Summary

In my Bachelor's Thesis, focused on the *Main Altar Painting Depicting the Purification of the Virgin Mary in the Pilgrimage Church in Dub nad Moravou*, I wanted to point out the artistic relationships between paintings, sculptures and architecture in the context of this sacral building. The artistic co-existence of the paintings, sculptures and architecture is well-visible if you look at the particular altars in the Church of Purification of the Virgin Mary in Dub nad Moravou. The altar architectonic composition is decorated with sculptures surrounding the altar painting as well. The connections between these elements are enhanced both by the content and by the sentiment.

As a result of information obtained from archival resources, I was able to connect the specific pieces of architectural work, the sculptures and paintings with the data, names and materials which had been used. The main altar is featured both in the archival resources and in relevant literature. There are numerous contract documents and receipts, including the final accounts.

However, the side altars are not as widely mentioned in the archival resources. The chapter at the end of the section dealing with the side altars mentions the painter, Josef Ignaz Mildorfer, within a preserved statement of corresponding expenses related to the paintings and sketches which he had sent to the church in Dub. I did not deal with this fact in greater detail as it was included in the characteristics of his creation, and I compared the obtained information with the data of consecration of the side altars, which they may have been designed for. The last two mentioned side altar paintings of St. Wendelin of Trier and the Guardian Angel are different in style when compared to the other paintings. *Olomoucké baroko* (The Olomouc Baroque) also mentions, along with the names of Josef Stern and Josef Ignaz Mildorfer, the name of a friend of Stern, Franz Anton Maulbertsch. However, Michaela Loudová in her dissertation ascribes the altar painting of the Guardian Angel to Josef Stern. I am inclined to the statement by Michaela Loudová, and I have developed her idea through a comparison of the

richness of colours which are also present on the main altar painting. Due to the somewhat unclear research outputs, the side altar paintings are worth further research efforts in the future.

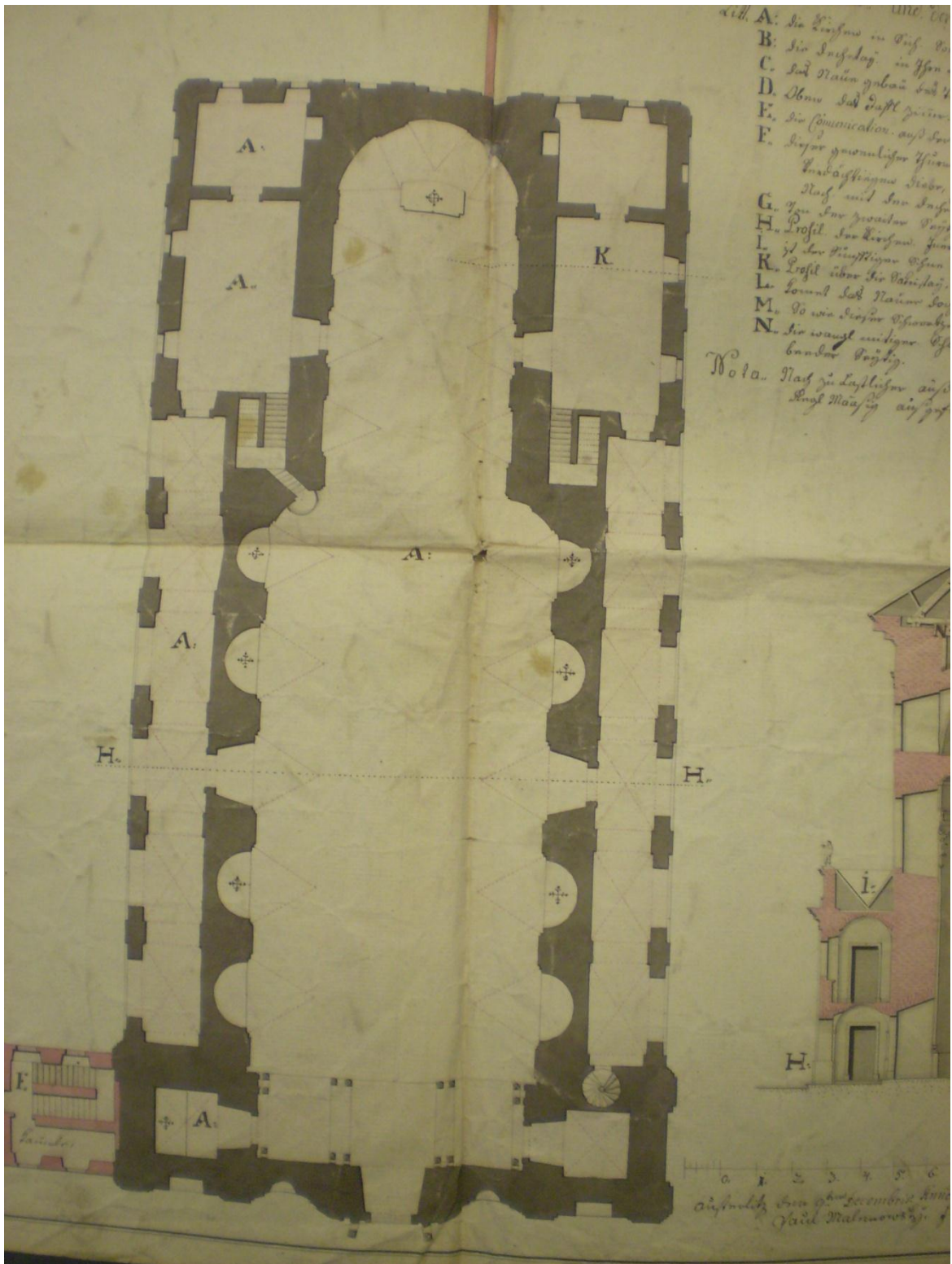
Obrazová příloha

Seznam vyobrazení v příloze:

- 1) Kostel Očišťování Panny Marie v Dubu nad Moravou, pohled od severozápadu
- 2) Půdorys kostela Očišťování Panny Marie z roku 1780
- 3) Kostel Očišťování Panny Marie v Dubu nad Moravou, pohled do interiéru kostela k presbytáři s hlavním oltářem
- 4) Kostel Očišťování Panny Marie v Dubu nad Moravou, hlavní oltář Očišťování Panny Marie z let 1747-1757
- 5) Kostel Očišťování Panny Marie v Dubu nad Moravou, kruchta s varhany na západní straně kostela
- 6) Kostel Očišťování Panny Marie v Dubu nad Moravou, kaple Panny Marie Lurdské
- 7) Kostel Očišťování Panny Marie v Dubu nad Moravou, kaple sv. Anny
- 8) Kostel Očišťování Panny Marie v Dubu nad Moravou, hlavní oltářní obraz Očišťování Panny Marie od brněnského malíře Josefa Sterna z let 1751-1753
- 9) Závazek o namalování oltářního obrazu Josefem Sternem
- 10) Kostel Očišťování Panny Marie v Dubu nad Moravou, epištolní strana - boční oltář sv. Kříže z roku 1756
- 11) Kostel Očišťování Panny Marie v Dubu nad Moravou, epištolní strana - boční oltář sv. Valentina
- 12) Kostel Očišťování Panny Marie v Dubu nad Moravou, epištolní strana – boční oltář sv. Vendelína
- 13) Kostel Očišťování Panny Marie v Dubu nad Moravou Evangelní strana – boční oltář sv. Josefa
- 14) Kostel Očišťování Panny Marie v Dubu nad Moravou, evangelní strana – boční oltář sv. Jana Nepomuckého
- 15) Kostel Očišťování Panny Marie v Dubu nad Moravou, evangelní strana – boční oltář Anděla Strážce
- 16) Kostel Očišťování Panny Marie v Dubu nad Moravou, epištolní strana - neoklasicistní boční oltář Panny Marie Růžencové
- 17) Kostel Očišťování Panny Marie v Dubu nad Moravou, evangelní strana - Neoklasicistní boční oltář sv. Jana Křtitele

1) Kostel Očištvání Panny Marie v Dubu nad Moravou, pohled od severozápadu, foto Jana Rygalová

2) Půdorys kostela Očišťování Panny Marie z roku 1780, foto Jana Rygalová

3) Kostel Očištvání Panny Marie v Dubu nad Moravou, pohled do interiéru kostela k presbytáři s hlavním oltářem, foto P. Antonín Basler

4) Kostel Očišťování Panny Marie v Dubu nad Moravou, hlavní oltář Očišťování Panny Marie z let 1747-1757, foto P. Antonín Basler

5) Kostel Očišťování Panny Marie v Dubu nad Moravou, kruchta s varhany na západní straně kostela, foto P. Antonín Basler

6) Kostel Očištvání Panny Marie v Dubu nad Moravou, kaple Panny Marie Lurdské, foto P. Antonín Basler

7) Kostel Očištvání Panny Marie v Dubu nad Moravou, kapele sv. Anny, foto P. Antonín Basler

8) Kostel Očištvání Panny Marie v Dubu nad Moravou, hlavní oltární obraz Očištvání Panny Marie od brněnského malíře Josefa Sterna z let 1751-1753, foto P. Antonín Basler

7.
Ich habes gefertigter Verobligire mich
hemit, das in der Kirchen zu Maria
Sub große Altar Platz, So, wie es die
Sinnlich von mir cohibiret Dichten
auszuweisen, auf einen von Mirum
auf dem meins igeus unbesten Ausfassen.
Im ganzen Ruch Rimwand, unum
fassen, und tag a die ratificationis
Hujus Contractus gegen Freyhun
der Species Suggassen zu Kassen
ligen, und nach dem best möglichst
anwendenden fließ zuhelfen, So
gehoffen haben den 12. Junij 1750.
Josephus Stern
Mehrer

9) Závazek o namalování oltářního obrazu Josefem Sternem, foto Jana Rygalová

10) Kostel Očištvání Panny Marie v Dubu nad Moravou, epištolní strana - boční oltář sv. Kříže z roku 1756, foto P. Antonín Basler

11) Kostel Očišťování Panny Marie v Dubu nad Moravou, epištolní strana - boční oltář sv. Valentina, foto P. Antonín Basler

12) Kostel Očišťování Panny Marie v Dubu nad Moravou, epištolní strana – boční oltář sv. Vendelína, foto P. Antonín Basler

13) Kostel Očišťování Panny Marie v Dubu nad Moravou Evangelní strana – boční oltář sv. Josefa, foto P. Antonín Basler

14) Kostel Očištvání Panny Marie v Dubu nad Moravou, evangelní strana – boční oltář sv. Jana Nepomuckého, foto P. Antonín Basler

15) Kostel Očištvání Panny Marie v Dubu nad Moravou, evangelní strana – boční oltář Anděla Strážce, foto P. Antonín Balsar

16) Kostel Očištvání Panny Marie v Dubu nad Moravou, epištolní strana - neoklasicistní boční oltář Panny Marie Růžencové, foto P. Antonín Basler

17) Kostel Očištvání Panny Marie v Dubu nad Moravou, evangelní strana - Neoklasicistní boční oltář sv. Jana Křtitele, foto P. Antonín Basler

Titul a jméno autora:	Jana Rygalová
Katedra:	Katedra dějin umění
Vedoucí práce:	Prof. PhDr. Ladislav Daniel, Ph.D.
Rok obhajoby:	2012
Název práce:	Hlavní oltářní obraz Očišťování Panny Marie v Dubu nad Moravou
Název v angličtině:	The Main Altar Painting Depicting the Purification of the Virgin Mary in the Pilgrimage Church in Dub nad Moravou
Anotace práce:	Historie poutního kostela Očišťování Panny Marie v Dubu nad Moravou. Popis a spolupůsobení malířství, sochařství a architektury kostela s ikonografickým obsahem. Zpracování problematiky autorství u jednotlivých oltářů.
Klíčová slova:	Zázračný obrázek Panny Marie dubské, kostel Očišťování Panny Marie v Dubu nad Moravou, František Ferdinand Oedt, Josef Stern, Josef Ignaz Mildorfer, Gottfried Fritsch, Franz Kohl, Ondřej Zahner, Jan Michael Scherhauf, Jan Jindřich de Mayerswald, Gaspar Florentin svobodný pán z Glandorfu
Anotace v angličtině:	History of Pilgrimage church of the Virgin Mary Purification in Dub nad Moravou. Description and the interaction of the painting, sculpture and architecture of the church with iconographic content. Processing issues of authorship for individual altars.

Klíčová slova v angličtině:	The miraculous picture of Our Lady Dub, the church of the Virgin Mary Purification in Dub nad Moravou, František Ferdinand Oedt, Gottfried Fritsch, Franz Kohl, Ondřej Zahner, Jan Michael Scherhauf, Jan Jindřich de Mayerswald, Gaspar Florentin of Glandorf, Josef Stern, Josef Ignaz Mildorfer
Přílohy vázané v práci:	17 obrazových příloh
Rozsah práce:	71 stran (text 36 s., 70 975 znaků bez mezer)
Jazyk práce:	čeština